

KULTÚRA

ROČNÍK XXIII. – č. 15

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

23. SEPTEMBRA 2020

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,60 €

Našu súčasnosť radi spájame s atribútmi modernosti, racionálnosti, vedeckosti. Namýšľame si, že držíme v rukách pokrok a že sme celkom prekonali predchádzajúce generácie. Hovoríme, akí sme vzdelaní a rozhladení, na rozdiel od tých pred nami – vtedy ľudia podliehali klamným predstavám, opantávalo ich náboženstvo, verili poverám, zato dnes sa na všetko dívame očami vedy. Ale je to naozaj tak? Nie sme práve my uzavretí v bludnom kruhu sebaklamu, samofúlosti a svojvôle? Neocitli sme sa vo svete plnom démonov?

Teológ a kazateľ, jezuita Henri Pinard de la Boullaye, vyslovil názor, že moderný svet nesie znaky druhého babylonského pomätenia, ktoré tentoraz siaha až do záhybov srdca. Ako vedecké sa nám predkladajú tie najnesúladnejšie tézy. Zároveň sa rozmáha nové pohanstvo, ešte požívanejšie a bezbožnejšie ako staré, keďže chce „vyhasiť“ posledné hviezdy

Svet plný démonov

na nebi“ a bezohľadne laicizovať spoločnosť. Vzniká tak poľutovaniahodný zmätok s tými najsmutnejšími následkami. Duchovný zmätok bráni ľuďom pracovať na ozajstnom pokroku. Rozmáha sa na jednej strane skepticizmus a na strane druhej úzkoprsý racionalizmus, a na-
dovšetko egoizmus previazaný s relativizovaním hodnôt – ako na trhovisku, kde je možné ponúkať všetko: „Materializmus popiera duchovnosť a slobodu duše, jestvovanie Boha, a tým teda aj oprávnenosť akéhokoľvek náboženstva.

Pozitivismus odstraňuje ako daromné všetky metafyzické otázky a s nimi aj otázky náboženské. Pragmatizmus chce cenit pravdu mienok a systémov iba z hľadiska ich užitočnosti, meradla iste veľmi relatívneho, lebo sa koliše podľa rozumovej a mravnej úrovne každého jednotlivca. Idealizmus chce nasilu prerobiť všetky obyčajné pochopy a teda aj dogmy, vyjadrené bežnou rečou. Racionalizmus odmieta všetko, čo presahuje sily rozumu, a tým teda každé tajomstvo, každú možnosť výnimky spod zákonov prírody“

(Henri Pinard de la Boullaye: Ježiš a dejiny).

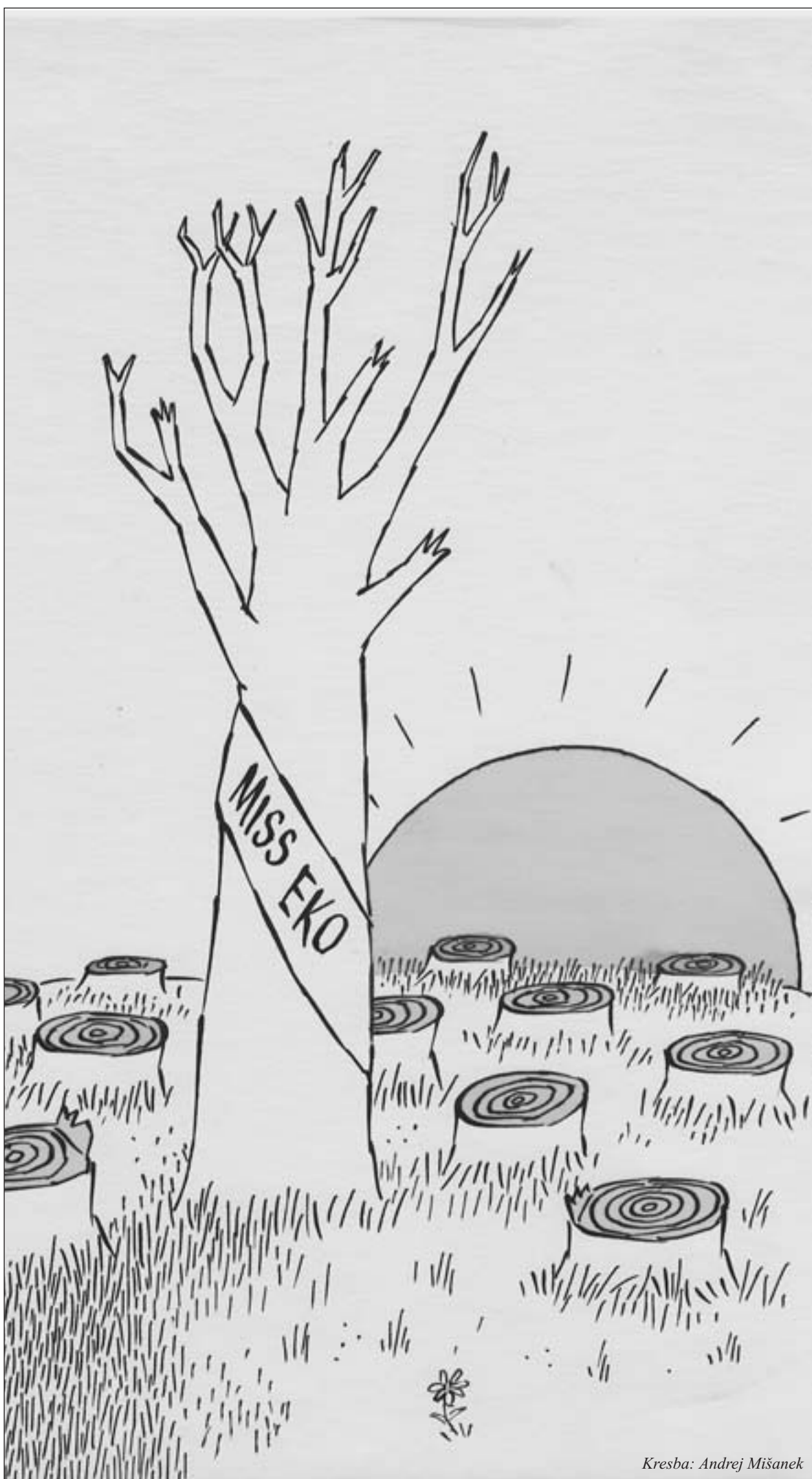
Kde vládne zmätok, tam sa darí démonom – a nič na tom nemení fakt, že mnoho ľudí v existenciu démonov neverí. Démoni usilovne pracujú a majú široké pole pôsobnosti. Vplývajú na ľudí mnohokrakými spôsobmi a ešte znásobujú zmätok, v ktorom sa tak dobre cítia. Až keď ich začneme vedome vnímať, môžeme ich pomenovať a bojovať proti nim – v záujme pravej slobody, v záujme pravdy.

Spisovateľ Dominik Tatarka je autorom pamfletu Démon súhlasu, ktorý predstavuje kritiku totalitnej moci. Ide o satirický text s grotesknými a alegorickými prvkami, literárne rozprávanie o tragikomicknej dvojtvárnosti života, keď si ľudia iné myslia a iné hovoria, iné prezentujú v súkromí a iné na verejnosti, klamúc druhých i seba. Nie je to však vždy len pretváрка, ale aj vnútorná „rozštiepenosť“ a „rozmyšľanie cudzím mozgom“, čo mení ľudí na figúrky, konajúce

bez zdravého úsudku a prijatia zodpovednosti. Keď sa človek dá zviazať na „šikmú plochu súhlasu“, len aby vyhovel požiadavkám doby, dostáva sa do zovretia oportunizmu a sluhovstva, zrieka sa vlastného vkusu, myslenia, vlastnej tváre i cti, až ho ovládne ten „strašný démon súhlasu“. A skrývajú sa za súhlas s tým, čo sa okolo nás deje, nič nehovoríme, mlčíme, rezignujeme: „Včera sme súhlasili jednodhlasne, jednodhlasne sme súhlasili aj dnes, avšak s čímisi celkom iným, súhlasili sme s pravým opakom toho, čo sme si včera vraveli a mysleli, čo si azda aj dnes myslíme“ (Dominik Tatarka: Démon súhlasu).

Démon súhlasu – tak ako iní démoni – znova a znova vystrkuje rohy, nevzdáva sa, chce urobiť z ľudí bezcharakterné figúrky poslušne prikyvujúce mocným a ochotne súhlasiace so všetkým, čo si vraj žiada doba. Aj dnes dochádza k pokusom o ovládnutie myslenia, ba ešte vo väčšej miere. Veľkým úspechom démonov je to, že ľudí presvedčili o svojej neexistencii.

(Pokračovanie na 2. strane)

Kresba: Andrej Mišanek

Ktomuto stĺpčeku, ktorý som si vyhradil pre seba, pristupujem vždy až na samý koniec práce na aktuálnom čísle Kultúry. Vždy som k nemu pristupoval s úctou, čoraz častejšie sa však úcta mení na úzkosť. Nie som taký jednoduchý, any som nevidel komplikovanosť sveta, nesympem slová z rukáva. Naopak, mám čoraz väčší strach či pocit zodpovednosti za všetko, čo vyslovím. Nikdy som nepísal, aby som sa niekomu páčil, ani vlastnému národu, ktorý mám

Utópie

TEODOR KRIŽKA

tak rád. Láska však zaväzuje. Nevieť maširovať v zástupe, ak vidím, že zástup môže vpochodovať do jamy.

V minulom čísle som spomínal Sorosa a jeho deštruktívno-utopickú koncepciu tzv. otvorenej spoločnosti. Je to zlý koncept. Okolo neho sa však podarilo zoskupiť mladú generáciu a kaviarensku inteligenciu presne tak, ako v medzivojnovom období marxistickú inteligenciu. Falošná a nebezpečná ideológia či spoločenský koncept sa spojil s pasionáritou, s mladíckou chuťou do života.

Odpor voči tomuto konceptu, nazývanému ironicky ako sniečkárstvo, však zvädza k stereotypom. Prekvapilo ma, že Soros sa stal pre mnohých ospravedlivením podpory Lukašenka a jeho diktátorského postoja voči bieloruskému národu. Neprekážajú im mŕtvi, mučení, tisíce zatknutých a dobité ženy na uliciach. Sú pohodlní si pozrieť priame prenosy z demonštrácií. Iba mávnu rukou, zas jedna farebná revolúcia. Počúvajú iba oficiálnu ruskú propagandu, ktorá si po šiestich rokoch hanobenia Ukrajiny našla nový cieľ. Táto mašinéria, ktorú chrlia ruské štátne médiá, je pre mnohých novým svätým písmom. Vonkoncom nechápú, že Putinovým cieľom je utópia iného druhu - obnovenie ZSSR, čo je presne taká idea pre Ukrajincov či Bielorusov, nehovoriac o pobaltských národoch, ako pre Slovákov obnova Veľkého Maďarska na báze maďarského šovinizmu.

Obávam sa, že Putinov režim nemá perspektívu, pretože sa postupne mení na ideovo absurdný synkretizmus stalinizmu a pravoslavia ako náboženstva obsluhujúceho momentálnu politickú konjunktúru. S takouto umelou koncepciou, ktorá sa čoskoro vyčerpá, sa nedá postaviť pred mladú generáciu inak ako s obuškami, presne ako v bieloruských uliciach predváža pološialený Lukašenko, pobeňujúci už druhý mesiac so samopalom v ruke.

Majú moc, no žiadnu zodpovednosť

Veľa ľudí si pomyslí, že najväčšiu moc, nielen na Slovensku, majú politici. Veď politici sú tí, ktorí by mali určovať chod každej krajiny. Mali by presadzovať svoje programy, reformovať verejnú sféru alebo zdravotníctvo, zlepšiť školstvo či dokonca zabezpečiť dostavanie diaľnice z Východu na Západ.

Avšak posledná dekáda vo svete ukázala, že politici nie sú tí, ktorí hýbu náladami v spoločnosti. Sú to práve bulvárni novinári, ktorí cez svoje médiá manipulujú verejnou mienkou. Ich manipulácia je taká silná, že dobre mierenými článkami a tlakom na objednávku dokážu zložiť vládu, zo zlodeja spraviť neviniatko alebo z blázna víťaza volieb. Je smutné, že bulvár spravil z poctivej novinárčiny skôr urážku ako cnosť, a preto nie je správne hádzať všetkých novinárov do jedného vreca.

Zarážajúcim faktom je práve to, že akokoľvek ohnú verejnou mienkou, akokoľvek dobre píšú na objednávku svojho objed-

návateľa z prostredia mimovládnych organizácií, nemajú voči spôsobeným následkom žiadnu zodpovednosť. Doslova vyženú do ulíc stovky mladých ľudí, aby protestovali vždy proti niekomu alebo niečomu, huckajú ich proti policajtom a čakajú, kedy sa naskytne najlepší pohľad na obeť policajných stretov. Áno, fotky násilia sa dobre predávajú a zvyšujú čítanosť.

A čo tie obeť? Nič, odvedli si dobrú prácu...

Spoločným cieľom týchto novinárov je neskutočná nenávisť voči všetkému národnému, voči láske k vlasti. Priam neznášajú národovecké cítenie občanov slobodných demokratických štátov. Rozbíjajú tradičnú rodinu a presadzujú LGBTI agendu ako niečo, čo naša spoločnosť akútne potrebuje. Je treba však pripomenúť, že celé stáročia si ľudstvo bez zvrátených ideológií poradilo aj v dobých či zlých časoch. Rozbíjajú národné cítenie u detí a mladých ľudí a núkajú im myšlienku

svetoobčianstva – bez identity, bez príslušnosti, bez lásky k vlasti.

Nedávno sme si pripomenuli významnú udalosť pre Slovenskú republiku – Deň Ústavy Slovenskej republiky. Ústavy, ktorá nám garantuje zvrchovaný suverénny štát a občianske slobody. Tento štátotvorný dokument musí byť hnacím motorom národného cítenia na Slovensku, nielen štátnym sviatkom. Práve v zmysle Ústavy Slovenskej republiky by ľudia na Slovensku mali odmietnuť vplyv bulvárnych novinárov a zahraničných mimovládnych organizácií.

Otvorme si oči, nehltajme informácie len z televízie či bulváru. Otvárajme oči aj našim kolegom, kamarátom a rodinným príslušníkom. Milujme svoju vlasť, svoju domovinu a naučme to aj svoje deti.

Nebojme sa nahlas zakričať, že sme hrdí Slováci a presadzuje tradičnú rodinu, nie zvrátené ideológie Západu!

Mgr. JÁN KECSKÉS

(Pokračovanie z 1. strany)

A tak si človek mnohokrát myslí, že koná slobodne, z vlastnej vôle, a pritom plní vôľu niekoho iného – možno démona súhlasu, konformity, oportunizmu, alebo démona úspechu a zisku, démona módy, pokroku, blahobytu... Svet plný démonov je svet bar-

Svet plný démonov

barský. Dnešní barbari používajú novodobé technické prostriedky, nosia módne oblečenie a tvária sa múdro, slušne, tolerantne, napohľad teda pôsobia nebarbarsky, ale barbarsky zmýšľajú a konajú, idú proti tradícii, národu, rodine, búrajú dlhodobo tvorené kultúrne hodnoty a likvidujú každého, kto sa im postaví do cesty, ak aj nie fyzicky, tak spoločensky – ekonomickým tlakom, mediálnym osočovaním alebo súdnymi postihmi.

Pred našimi očami prebieha revolúcia, vedená prioritne na poli kultúry. Revolucionári totiž zistili, že oblasť kultúry je kľúčová – práve v nej, respektíve skrze ňu dochádza k posunom v myslení. Zmenené kultúrne vzorce majú nahradiť tradičné náboženstvo, vieru v jedného Boha, a vytvoriť nového človeka – moderného, vykoreného, nomáda bez viery a bez vlasti. Generácie s narušeným imunitným systémom duše, vychované televíziou, výtvormi filmového priemyslu, internetom a mediálnymi celebritami, bez odporu prijímajú vábivé reči falošných prorokov o slobode a ľudských právach, o liberalizme a pokroku, ktorý má zabezpečiť úspech a slasť.

Ak niet pevných mravných noriem, ak niet univerzálnych pravidiel, tak morálka je len „sociálny konštrukt“, prispôsobiteľný, v podstate nezáväzný. Do popredia sa dostáva princíp slasti a na ňom postavený konzumný spôsob života, ktorý sa len niekedy – pro forma – chce okrášliť maskou humánnosti a dobročinnosti. Dochádza doslova k zrúteniu mravného poriadku. Čo bolo kedysi, vlastne donedávna, zlé a zahanbujuce, to sa dnes považuje za bezproblémové či dokonca pozitívne, a čím sa v minulosti ľudia chválili, za to sa dnes mnohí hanbia. Démoni nezahľávajú!

Pat Buchanan to nazýva bojom o dušu národa. Odmietaním kresťanstva sa púšťame do hazardnej hry, je to stávka o všetko, čo máme a čím sme. Mravný kompas sme hodili cez palubu a plávame bez jasného cieľa: „Za polovicu svojho života videli mnohí Američania svojho Boha zosadeného z trónu, svojich hrdinov znesvätených, svoju kultúru zneuctenú, svoje hodnoty znásilnené, svoju krajinu napadnutú a samých seba demonizovaných ako extrémistov a zaslepených fanatikov len preto, lebo trvali na presvedčení, ktoré Američania po generácie zastávali“ (Patrick J. Buchanan: Smrť Západu).

To neplatí iba o Amerike, v Európe je situácia podobná. Degenerácia sa šíri. Značná časť ľudí už podľahla.

JÁN MARŠÁLEK

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

Čo je to za národ, ktorý nechá obesiť svojho prvého prezidenta!

Ctihodní otcovia biskupi. Už dlhšiu dobu vo mne rezonuje a myšlienky sa schádzajú a rozširujú tému, s ktorou by som Vás rád oslovil, ako najvyšších cirkevných predstaviteľov na Slovensku.

Nazvime to ako vox populi, hlas človeka vo veku 84 rokov, ktorý je súčasťou spoločenstva, národa slovenského a kresťanského. Slovenský národ sa od nepamäti, alebo lepšie od doby sv. Cyrila a Metoda hlásil ku kresťanskej viere, s rodným listom, ja mám takýto rodný list, v rubrike, náboženstvo rímsko – katolícke, miesto narodenia Vráble.

Bol som vychovaný v chudobnej rodine, otec nádenník i matka, boli sme traja bratia, v náboženskej rodine. V žiackych rokoch miništrant, vo vyšších ročníkoch člen žiackeho cirkevného spevokolu, ktorý účinkoval v nedeľu na Malej omši a spevokolospelých na Veľkej omši. Pri veľkých sviatkoch, Veľká noc oba spevokoly – 100 členov spievali Pašie, na Bielu Sobotu na Vzkriesenie procesia po meste, dychovka a spevokoly, to isté na Božie telo a Srdce Ježišovo.

Roky pribúdali, spevokol stratil dirigenta, prestal pôsobiť ako teleso. Na Kvetnú nedeľu a Veľký Piatok už nemal kto spievať Pašie, tak som ich spieval sám. Celé Pašie.

Vráble v roku 1939 pripadli do Maďarska. V roku 1942 som nastúpil do školy, slovenskej jednotriedky 1-8 ročník, najstarší brat ako 18 ročný dostal povolávací rozkaz do maďarskej armády, padol do zajatia, odkiaľ sa vrátil v októbri 1945. My doma sme vojnu prežili.

Prišli 50. roky, na fare bol pán dekan a kaplán. Vyučovali náboženstvo, kaplán sa venoval mládeži, bol veľmi obľúbený. Prišla tá strašná noc, pána dekana zobrali, kaplán ostal sám. Mal takú starú predvojnovú motorku, keď sme vychádzali z Malej omši pred farou sadal na motorku, i v zime, i teraz ho vidím pred sebou, a išiel súžiť omšu na filiálku vzdialenú 8 km. O pol 11 už bol doma, slúžil Veľkú omšu, odpoľdnia litánie, učil v škole, krstil, pochovával, každý deň zádušná omša.

Prečo toto píšem? Táto doba vyniesla národných hrdinov, kňaza, utekal na západ, chytili ho, podľa zákona zatvorili. Dnes sa mu stavajú pomníky. A takýchto hrdinov bolo viac, ktorí dnes zožali veľkú slávu i ako vysokí cirkevní hodnostári.

Keby boli všetci kňazi utekali na západ a rozutekali sa do sveta, kto by tu bol slúžil bohoslužby, veď boli plné kostoly, dovoľm si tvrdiť že viac ako dnes.

Nie raz som si kládol otázku, kto bol vlastne hrdina. Ten, ktorý utekal do zasľubenej zeme na západ a cirkev a veriacich tu doma opustil, alebo i tí, ktorí z dôvodu nesúhlasu s politickým režimom pracovali ako robotníci a táto doba ich vyniesla na cirkevný piedestál alebo tí, ktorí tu ostali ako náš kaplán a plnili úlohy duchovných a ich poslanie, slúžiť Bohu a veriacim.

Ja som sa presťahoval na susednú dedinu, patrila do inej farnosti, my sme boli filiálka. Každú nedeľu a sviatok sme farára vozili 8 km na omšu. V dedine bolo málo aut, ale vždy sa niekto podujal na dopravu. Nie raz, cez týždeň, prišiel pešo 2 km cez polia. Auto predsa nemal. Pred omšou spovedal, mal čas na rozhovor pred kostolom s veriacimi, na krátko sa stretol i po omši.

Dnes príde farár na aute, niektorí majú i luxusné autá, príde neskoro, rýchlo sa obliecť, odsľúžiť

List Jána Trungela

Konferencii biskupov Slovenska:

Nehlásime sa k nášmu prvému prezidentovi Dr. Tisovi

omšu a po omši rýchlo do auta. S nikým ani slovo. Veriaci akoby nikoho nezaujímali. Je tam vývesná tabuľa, číslo mobilu, kto niečo potrebuje, nech zavolá. Fara má úradné hodiny.

Kňaz, duchovný, sa odlišuje od veriacich. Jeho odev je reverenda. V „našich“ časoch kňaz na ulici bol vždy v reverende, ľudia už zďaleka sa klaňali, chlapi dvíhali klobúky. To bola významná osobnosť.

Náš pán farár, u nás bol 35 rokov, na konci pri pastoračnej činnosti dekan, a nakoniec monsignor v nedeľu na sv. omšu prišiel vždy v reverende.

Prečo o tom píšem? Dnes kňaza v reverende takmer ani nevidieť, ani v nedeľu na omšu nepríde v reverende, nehovoriac na verejnosti. My staroveriaci v nedeľu ideme do kostola sviatočne oblečení.

Do kostola chodia väčšinou starší ľudia, už majú problém so sluchom. Vo Vrábľoch je veľký kostol a keď ešte nebol rozhlas kázeň počul každý i na konci kostola. A na Veľkú omšu z kazateľnice, pol hodinu kázeň. Kostoly majú vynikajúcu akustiku neboli stavané na rozhlasy. Prišla iná doba, je to lepšie, ale v seminári sa určite neučia správnej výslovnosti a artikulácie, v kostole hovoriť hlasnejšie i do mikrofónu a hlavne artikulovať aby i starší ľudia počuli a rozumeli. Starí ľudia sú vraj hluchí, ale nie je to celkom pravda. Pri správnej artikulácii i starí ľudia vnímajú kázeň a Slovo Božie.

Každú nedeľu idem do kostola,

„zachovaj dedičstvo svojich predkov“, na chórus, spievam piesne, ktoré viem ešte z mladých čias zo spevokolu i naspamäť, pripomína mi to moje spevácke časy. Dva krát sa modlieva, kto zbožne zaspieva. Homíliu nepočujem. Veďľa mňa stoja oveľa mladší chlapi, pýtam sa rozumiete? Veľmi málo, niekedy vôbec. A keď sa odvráti kňaz od mikrofónu, pri adorácii, tak už nerozumie modlitbe takmer nikto.

Keď mi toto všetko prechádza myslou, vidím, čo sa dnes deje na

o rodinu. Kde je rodina a výchova detí v rodine, veď tam to všetko začína.

Ľudia sa na ulici zdravili Pochválený buď Ježiš Kristus, pri práci Pomôž Pán Boh. Kde sa podeli tieto krásne kresťanské pozdravy? Dnes ani kňaz sa tak nezdraví. Asi som nmoderný a starý. Ale tie pozdravy prežili stáročia. Deťom na ulici sa ja pozdravím, neviem, čo ich učia v škole. Nás učili starších na ulici pozdraviť!

Pýtam sa sám seba. A kde je cirkev, cirkevní hodnostári, vedenie

má na hrobe čerstvé kvetiny. Kde sú naši historici i cirkevní, že tieto historické udalosti neovládajú alebo sa ich boja otvoriť.

Mám toho ešte veľa, dostal sa mi do rúk dokument Spomienky – Kronika okresného veliteľa Hlinkovej gardy. Bol odsúdený na 8 rokov, dva týždne pred Dr. Tisom. Bol ako dôstojník veliteľ prezidentovej ochrany Dr. Tisa. Je tam celý proces s Dr. Tisom, vyvracia obvinenia. Tam sú pravdy i okolo Štefánika, i o Povstaní. V Kronike sa uvádza, smrť Dr. Tisa bola vražda a treba ho rehabilitovať. Prečo sa to bojíme urobiť. Toto je demokracia a spravodlivosť?

Nakoniec som si nechal veľmi čerstvú udalosť. Dňa 2. augusta 2020 v Dóme sv. Martina metropolita Zvolenský slúžil slávnostnú sv. omšu za rómsky holokaust, odvlečených Rómov do koncentračných táborov zo Slovenského štátu. Kázeň mal kňaz, ktorý hovoril o tom, že i jeho príbuzný z Vrábľov bol odvlečený do koncentráku. Keď sa ho po omši spýtali, koľko Rómov bolo odvlečených za Slovenského štátu? Odpoveď: NIKTO. A prečo ste to v kázni nepovedali? Ja som to chcel povedať, ale bolo mi povedané, aby som politiku z kázne vynechal.

Vráble pred vojnu boli Maďarsko a vrábeľských vtedy Cigánov odviekol do Dachau nie Slovenský štát a Dr. Tiso, ale Maďari a Horthy!! Kde sa berie toľká zloba a nenávisť medzi nami, komu slúži Cirkev, Bohu a veriacim?

Tak za koho vlastne slúžil biskup omšu. Za aký holokaust, však zo Slovenska nebol nikto, žiadny Róm v koncentráku. Kto tu seje víťor!

Tak som si to vo Vrábľoch zisťoval. V roku 2015 vyšla vo Vrábľoch publikácia Zbierka príspevkov. I ja tam mám dva príspevky a náš miestny historik tam uverejnil príspevok o vrábeľských Cigánoch, dnes premenovaných na Rómov a je tam zoznam odvlečených do koncentráku, i zoznam, ktorí sa vrátili. Zistil som i meno toho kňaza, Róma, ktorý mal v Dóme kázeň. Žiadne také meno v tom zozname nie je. To meno ktoré nosí tento kňaz sa vo Vrábľoch vyskytuje až po vojne. Z Vrábľov jeho strýko odvlečený nebol. A takéto klamstvo sa povie v homílii v Dóme pri sv. omši, ktorú celebruje metropolita biskup!

Ctihodní otcovia biskupi!

Nie som presvedčený, že tento môj list, tieto moje úvahy niekto prečíta a keď, tak asi nebude predmetom záujmu kompetentných. I napriek tomu som sa rozhodol napísať, niekto to možno prečíta a možno to i niekoho i zaujme.

Pán Boh ma obdaril dlhovekosťou, som mu za to nesmierne povďačný. Život nie je to, čo sme prežili, ale to, na čo sa pamätáme, na čo spomínáme, aby sme to mohli napísať.

V roku 2009 mi vyšla publikácia Vráble – Urbi et populi. Mestu a jeho obyvateľom. Latinčina bola mojím obľúbeným predmetom na gymnáziu.

Laudetur Jesus Kristus!

cirkvi. Kňazi, duchovní. Cirkev má najlepšiu, trojstupňovú organizáciu: Pápež, biskup, farár. To sú obrovské právomoci tu dole i povinnosti a zodpovednosť. Sme si toho vedomí? A keď áno prečo nekonáme!! Prečo, prečo. Takých prečo je veľmi veľa a odpovedi nenachádzam. A pritom máme v histórii veľké vzory - Hlinka a ďalší duchovní národovci, i u nás vo Vrábľoch, dekan Buček, dekan Žák.

Nehlásime sa k nášmu prvému prezidentovi Dr. Tisovi. Čo je to za národ, ktorý nechá obesiť svojho prvého prezidenta!!

Pripisujú sa mu nepravdy, židovský holokaust, teraz dokonca i rómsky. V rozsudku nad Dr. Tisom ani zmienka o odsune Židov do koncentrákov. Za to nebol odsúdený. Dnes sa mu dáva vina za odsun 70 000 Židov. V Dunajskej Strede bola spomienková slávnosť, pripomínajúca odsun 1000 Židov do koncentráku. Hlavnú reč mal Chmelár, potom kandidát na prezidenta. Aj toto sa pripisuje Dr. Tisovi? Týchto Židov dal predsa vyviezť Horthy!

Dr. Tiso nebol na zozname vojnových zločincov a bol odsúdený a popravený. Tu doma, a nie na Norimberskom súde. Horthy dal vyviezť Židov i z okupovaného územia Slovenska i z Vrábľov, veľmi dobre to mám v pamäti. Horthy bol vojnový zločinec, z Norimbergu ho doslova vytiahli Američani, ušiel do Portugalska, tam i zomrel a nedávno ho Maďari slávnostne preniesli do Budapešti, veľkou slávou pochovali a denne

Dr. Jozef Tiso a židovská otázka je dodnes témou, ktorá je predmetom ostrých sporov a vášnivej výmeny názorov, v ktorých sa skúma miera jeho viny a zodpovednosti. Názorové konflikty sa vyostrujú hlavne v súvislosti s Tisovým prejavom na dožinkovej slávnosti v Holíči dňa 15. augusta 1942, kde podľa textu uverejneného v denníku Slovák, Dr. Tiso údajne povedal:

“Vraj, či je to kresťanské, čo sa robí. Je to ľudské? Nie je to rabovka? Ale pýtam sa ja: Je to kresťanské, keď národ slovenský chce sa zbaviť svojho večného nepriateľa žida? Je to kresťanské? Láska k sebe je príkazom Božím a tá láska k sebe mi rozkazuje, aby som od seba odstránil všetko to, čo mi škodí, čo mi ohrozuje život. A že Slovákovi židovský živel ohrozoval život, myslím, o tom nikoho netreba presvedčovať... Vo veľkých mestách, ako je Žilina, Nitra a iné, bolo vtedy (v roku 1840) 30-40 Židov. A za sto rokov sa to zdesaťnásobilo! Bolo ich stále viac a akých! Nie na poli, ale v úradoch, bankách, na všelijakých vysokých miestach sedeli Židia. Tí odčerpávali dôchodok slovenskej zeme, slovenskej práce pre seba. Mali sme zistené, že 38 percent národného dôchodku mali Židia. Vtedy, keď tri milióny národa mali 62 percent, vtedy 5 percent Židov malo 38 percent národného dôchodku! A ten pomer medzi národom a židovstvom sa stále zväčšoval. Bolo by to vyzeralo ešte horšie, keby sme sa neboli vzchopili včas, keby sme sa neboli od nich očistili. A urobili sme to z príkazu Božieho: Slovák, zhod', zbav sa svojho škodcu! V tomto zmysle robíme a budeme robiť i ďalšie poriadky. Iste, ľudské poriadky a zákony zachováme, mieru spravodlivosti dodržíme, ale čo národu slovenskému patrí, z toho nikomu nič neprepustíme! ... Slovensko Slovákom.“ (Jozef Tiso, Prejav a články, Zv. II. (1938-1944). Ed. Miroslav Fabricius a Katarína Hradská, HŮ SAV AcademicElectronic Press 2007)

Ak prezident Dr. Jozef Tiso skutočne povedal takéto slová, tak je to opravdu smutné a poľutovaniahodné prerieknutie z úst zodpovedného politického činiteľa, štátnika, kňaza a teológa.

Jestvujú však vážne pochybnosti, či niečo takého Dr. Tiso skutočne vyslovil. Je totiž známe, že Dr. Tiso svoje príležitostné prejavy nezvykol čítať z pripraveného textu, ale rečnil bez predlohy. Vtedy ešte nebolo ani chýru o smartfónoch a iných vymoženostiach modernej technológií. Ani nijaký účastník oslavy jeho reč stenograficky nezachytil. Inými slovami: to, čo sa objavilo v denníku Slovák, bolo iba žurnalistickou rekonštrukciou Tisovej reči a nie jej doslovné znenie. A preto je celkom možné, že horlivý novinár vložil Tisovi do úst slová, ktoré on vôbec nepovedal.

Pred Národným súdom Dr. Tiso takto zhrnul podstatu svojho prejavu: „Čo sa týka mojej reči v Holíči v r. 1942, tam som povedal medzi iným, že čo národu patrí, toho sa kvôli nikoho nezriekneme a keď sa niekto bráni proti nepriateľovi, že je to kresťanské – a teda nie to, čo my robíme so Židmi.“ (Slovenský národný archív, Fond: NS, Tnľud 6/46, inv. č. 71, kart. 52)

Pri procese s Dr. Tisom a spol., ktorý prebiehal od decembra 1946 do marca 1947, bol Tisov prejav v Holíči hlavným bodom obžaloby proti prezidentovi v súvislosti so židovskou otázkou. Pred Národným súdom sa reč dostala na pretras niekoľkokrát, po prvýkrát dňa 14. decembra 1946. Toto je úradný záznam z priebehu vypočúvania:

Predseda (Dr. Igor Daxner) číta obžalobou vyznačenú časť prejavu Dr. Jozefa Tisu z 15. augusta 1942, povedaného v Holíči.

Obžalovaný Dr. Jozef Tiso k tomu poznamenáva:

„Táto reč, ako tu aj niektorí svedkovia vypovedali, vzbudila určitú pozornosť pre svoju stať o židovskej otázke.... Stať o židovskej otázke sa delí na dve časti.“

Prvú časť charakterizujem tým, že sa v podobe otázky pýtam, či je to kresťanské, či je to ľudské a či to nie je rabovka, čo sa so židmi robí. Ja som sa pohyboval hodne medzi ľuďmi a počul som, ako sa vyslovovali najmä o arizácii, že je to také, ako v osemnástom roku (t.j. počas prevratu v roku 1918 – FV), keď sa rabo-

Realisticky o prejave Dr. J. Tisu v Holíči

valo. Táto prvá čiastka riešenia židovskej otázky týkala sa preberania židovských majetkov. Preto som sa pýtal, či to nie je rabovka.

Ja som vo svojich prejavoch povedal, že to nie je rabovka, lebo my židovské majetky vykupujeme. Vtedy ešte o zbavovaní štátneho občianstva židov nebolo reči.

Toto preberanie židovských majetkov, to je tá prvá čiastka riešenia židovskej otázky, ktorú sme robili v tom duchu, že všetko, čo sa preberie, sa zaplatí, takže ten nový nadobúdateľ nič nedostane zadarmo. Dotyčný žid s určitým Slovákom podnik ďalej viedol a týmto spôsobom sa Slováku učil a žid zostal v živobytí ďalej.

Nebolo to nič nekresťanského, lebo láska k sebe je príkazom Božím a táto láska mi prikazuje, aby som od seba odstránil všetko, čo mi škodí a čo ohrozuje život a keby som to neurobil, prevínil by som sa oproti sebe.

Nehovorím, že židia ohrozovali ľudské životy. Že však hospodársky život ohrozovali, to vysvitá z toho, že 38 % celkového dôchodku mala v rukách 4- alebo 5-percentná menšina.

V druhej stati tejto reči je protikapitalistický zámer, kde hovorím, že bojujeme proti kapitalizmu, a síce v akejkolvek forme. Hovorím, že znižujeme bezprácný dôchodok, znižujeme úrokovú mieru, rušíme, alebo obmedzujeme tantiémy teda príjem bez práce.

Boli veľmi široké kruhy, ktoré sa nad týmto pozastavovali...Vláda zaviedla na návrh NÚZu (Najvyšší úrad pre zásobovanie – FV) dorábateľský príplatok na zbožie. Pre roľníkov sa žiadalo zvýšenie cien obilia. Boli sme si vedomí toho, že keď sa zvýšia ceny obilia, zvýši sa všetko ostatné. Preto vláda nepripustila, aby sa zvýšili ceny obilia, ale zaviedla dorábateľský príplatok pre toho, ktorý obilie dorába. Nedostal ale príplatok ten majiteľ pôdy, ktorý svoju pôdu dal do prenájmu. Dostal len ten roľník, alebo majiteľ, ktorý si pôdu sám obrábal. Proti tomuto dorábateľskému príplatku sa mnohí pohoršovali, najmä majitelia pôdy, ktorí na nej nepracovali.“ (SNA, Fond: NS, Tnľud 6/46, inv. č. 71, kart. 52).

K prejavu Holíči sa počas trvania procesu vracala obžaloba aj v nasledujúcich týždňoch. Dňa 6. januára 1947 vypovedal ako svedok arcibiskup Kmeťko. Na otázku

obžalobcu Dr. J. Šujana, čo si arcibiskup myslí o takejto reči, Dr. Kmeťko dal túto odpoveď: „O tom vôbec neviem, že by to bol povedal, alebo že by to mohol povedať.“ (SNA, Tn ľud 6/46-3/II.A – 885, s.65).

Vo svojej svedeckej výpovedi arcibiskup Kmeťko ďalej uviedol: „Je zistené, že vydanie židovského kódexu on ako prezident nepodpísal. Aj to viem, že keď vyšiel kódex, slovenskí biskupi na svojej konferencii v Bratislave vydali memorandum ako protest proti zavedeniu kódexu, lebo sa protiví morálke. Zvlášť potom, keď začalo vyvážanie slovenských židov do Nemecka mal som príležitosť rozprávať sa v Nitre s obžalovaným. Povedal som mu, že

ako to môže vláda dovoliť, keď sa predsa všeobecne hovorí, že židov vyvážajú na smrť... Viem, že židia aj mne povedali, že je potrebné, aby Tiso aj naďalej ostal prezidentom, lebo že ako on tam nebude, všetci židia zahynú do posledného. My sme v židovskej otázke podali na vládu päť memoránd. On neveril, že by sa s nimi zle zachádzalo. Bol presvedčený, že sa s nimi nakladá dobre.“ (Tamže).

O štyri dni neskoršie, dňa 10. jan. 1947 Národný súd vypočúval prof. Imricha Karvaša. Tu šlo o veľmi dôležitého svedka a o kľúčové svedectvo. Prof. Karvaš bol totiž osobne prítomný na dožinkovej slávnosti, kde tento inkriminovaný prejav prezidenta Tisumal odzniesť. Okrem toho prof. Karvaš bol človek, ktorému prezident plne dôveroval a ponechával mu voľnú ruku v riadení slovenského verejného hospodárenia. Bol jedným z najvplyvnejších osobností v hospodárskom živote prvej Slovenskej republiky a pravidelne sa zúčastňoval zasadania vlády. Od leta 1943 však spolupracoval s ilegálnymi odbojovými skupinami proti štátu. V septembri 1944 ho Nemci zaistili a posledné vojnové mesiace prežíval ako väzeň nemeckých koncentračných táboroch. Po vojne pôsobil ako univerzitný profesor na Vysokej škole obchodnej. Medzi sudcom obžaloby Dr. J. Šujanom a svedkom I. Karvašom prebiehal tento dialóg:

Dr. Šujan: Sledovali ste, čo hovoril verejne Dr. Tiso o židovskej otázke?

Prof. Karvaš: Bol som prítomný na jeho reči v Holíči.

Dr. Šujan: Čo tam hovoril?

Prof. Karvaš: Presne sa na obsah nepamätám, ale viem, že celková tendencia bola asi tá, že odôvodňoval správnosť protizidovských opatrení, ktoré vyvierajú z podstaty slovenského národa.

Dr. Šujan: Nepovedal, že to, čo sa deje so židmi je aj z kresťanského hľadiska správne, lebo zbavovať sa nepriateľa je kresťanské?

Prof. Karvaš: Možno že to povedal, ale ja sa na taký výrok nepamätám.

Dr. Šujan: Hovorili ste, že ste pozorovali, že vláda cítila v ňom duchovnú oporu.

Prof. Karvaš: V riešení židovskej otázky určite. Pochybujem, že by sa z toho (t. j. z výroku ospravedlňujúceho vládne opatrenia

a zásahy proti židom – FV) dala dedukovať jeho podpora, alebo súhlas s deportačnou akciou. Nakoľko som ho poznal, toto som pokladal u neho za vylúčené.(Pred súdom národa, Povereníctvo informácií, Bratislava 1947, Výpoveď I. Karvaša, s. 61).

Je ľudsky nepredstaviteľné, že by si niečo tak otrasného – ak to v Holíči skutočne odznelo – prof. Karvaš nebol zapamätal.

Počas celého procesu Národný súd nepredložil nijaký nepodvrtný dôkaz, že Tisov prejav sú jeho ipsisimaverba, t.j. doslovný prepis reči, ktorú v Holíči povedal.

Národný súd, a osobitne sudca obžaloby Dr. J. Šujan, bol však priam posadnutý ideou urobiť z holičského prejavu rukolapný dôkaz Tisovho pri-

Biskup Buzalka: Že to nie je opatrné takto hovoriť...

Potom sa na svedka obrátil Tisov obhajca.

Obhájca Dr. Tisu (Dr. Ernest Žabkay): Povedzte, pán svedok, zasahovali ste u Dr. Tisu v nejakých veciach, povedzme v prospech Židov alebo v prospech ľudí, ktorí boli politicky preháňaní?

Biskup Buzalka: Mnoho ráz.

Dr. Žabkay: Mali vaše zásahy úspech?

Biskup Buzalka: Mali.

Dr. Žabkay: Bolo to viac prípadov, závažnejších prípadov?

Biskup Buzalka: Tých tzv. výnimiek mohlo byť zo jednosti až stodvadsať. Tehdajší pán prezident Dr. Tiso povedal niekedy na tie moje

ameho podielu na tragickom „riešení židovskej otázky“ na Slovensku. Ale ako vidno, ani napriek ich všestrannému úsiliu nenašiel sa svedok, ktorý by bol autoritatívne potvrdil autenticitu Tisovej reči.

Žalobcov však toto nijako neodradilo vrátiť sa k problému znova. Urobili tak dňa 30. januára 1947, keď bol predvolaný ako svedok biskup Michal Buzalka. Pri tejto príležitosti Dr. J. Šujanspolu s Dr. I. Daxnerom pristupujú k celej záležitosti z druhej strany. Keď neuspeli dokázať Tisove inkriminované vety v politickom kontexte, pokúsili sa zdiskreditovať obžalovaného v teologickom zmysle. Chceli, aby im biskup Buzalkasvojou svedeckou výpoveďou potvrdil tézu, že prezident Tiso bol nielen politickým previnilcom, ale aj nehodným kňazom, ktorý prestúpil ten najzákladnejší princíp katolíckej viery. Toto je doslovný prepis z vypočúvania biskupa Buzalku:

Predseda (Dr. Igor Daxner) číta holičský prejav: Dovoľuje to mravné postavenie kňaza, aby niečo takého povedal, čo by bolo proti jeho náboženskému názoru...

Biskup Buzalka: Nie.

Predseda: ...a proti učeniu Cirkvi?

Biskup Buzalka: Nie, totižto taká je vec, učenie viery a učenie mravov, a potom je zase bočná koľaj – politika.

Predseda: Učenie – Miluj bližného svojho ako seba samého – je učenie viery a či mravov?

Biskup Buzalka: To je učenie aj viery aj mravov.

Predseda: Keď urobil to svoje známe prehlásenie v Holíči, bolo to proti tomuto učeniu viery alebo to nebolo?

BiskupBuzalka: Nebolo proti učeniu viery, ale to bola akási taká oportunistická pomôcka výpovede, o ktorej som potom neskoršie počul, to mi minule neprišlo hneď na rozum, to sa pravda tak hovorilo, ja neviem povedať mená, kedy a kde som to počul, že mal naznačené z nemeckej strany, že v týchto dňoch by mal niečo povedať, aby sa zachránil jeden veľký záujem Slovenska, Slovákov. Keď to povie, že bude všetko v poriadku.

Predseda: No a trebárs by bola tuná hrozba bývala, mohol on niečo takého povedať, čo proti učeniu viery bolo?

Biskup Buzalka: To sotva.

Predseda: A preto ste krútil hlavou, že to povedal, pán biskup?

intervencie, že už aj druhí sa na nich ohlásili.

Dr. Žabkay: Vychádzal vám pán obžalovaný Dr. Tiso v ústrety pri takýchto vašich zámkoch?

Biskup Buzalka: Hej, vychádzal, to je zrejme...

Dr. Žabkay: Prejavil v otázke výnimiek svoje stanovisko, čo tým chcel dosiahnuť a vôbec celé svoje stanovisko o ustanovení zákona o výnimkách?

Biskup Buzalka: To mi bolo tak raz povedané, že ako to páni zosnovali, to by bolo bývalo veľmi zlé, lebo si chceli všetko u seba podržať, ale keď som videl, na čo sa to má zvrhnúť, tak som si ponechal právo dávať výnimky. To som asi tak doslova počul.

Predseda: Boli prípady, že aj nebolo vyhovené vašej intervencii?

Biskup Buzalka: To, pravda, nebolo v tom zmysle, pán predseda...

Predseda: Boli prípady alebo neboli?

Biskup Buzalka: No, neboli, že by som mohol direkt poukazať.

Predseda: V každom prípade, keď ste intervenovali za niekoho, bolo vám vyhovené obžalovaným?

Biskup Buzalka: Ráčite vedieť, bolo prijaté, že bude sa o tom jednať, vzal si to a či o každom...

Predseda: Ani raz vám nepovedal, že v tomto prípade nemôže alebo nebude?

Biskup Buzalka: To som nepočul.

Predseda: Pamätáte sa, čo ste nám vypovedal vo Vaškovom procese?

Biskup Buzalka: Prosím.

Predseda: Súhlasí dnešná vaša výpoveď s tým, čo ste nám vtedy hovoril?

BiskupBuzalka: Ja neviem to skontrolovať. Ja to neviem, ani sa nehlásili všetci, takže ja nemôžem povedať, že by sa v niektorom prípade nebolo vyhovel.

Dr. Žabkay: Nemám otázky.

Obhájca A. Macha (Dr. Kšiňan): Nemám.

Dr. Tiso: Prosím, pán predseda, aby mi bolo naznačené, či môžem otázku tej mojej reči v Holíči tu nastoliť a dopodrobna prebrať alebo nie.

Predseda: Môžete otázky dávať a robiť poznámky na jeho výpoveď.

Dr. Tiso (biskupovi Buzalkovi): Ja len pre pamäť: V určitej veci ste robili rozdiel medzi vierou a mravoukou a medzi bočnými tendenciami učenia. Ja myslím, že to sa nedá vzťahovať na holičsku reč, ale ja vám chcem

prípamätať, že to bola reč v Považskej Bystrici, kde som rozprával o encyklikách a o stavovských zriadeniach. Moja reč bola potom reprodukováaná chybné. V Slováku sa hovorilo, že pápežské prejavy, tak ako vo vierouke a mravouke sú nezáväzné, tak i encykliky. Takto bola reprodukováaná moja reč. Či ste na toto nemysleli, keď ste krútili hlavou?

Biskup Buzalka: Nie, lebo mňa sa direkt pýtal pán obžalobca, či som počul alebo čítal holičsku reč.

Dr. Tiso: Teda, na holičsku reč.

Biskup Buzalka: Len na tú.

Dr. Tiso: Ja toto preto uvádzam, lebo vskutku táto reč v Považskej Bystrici bola tak uverejnená v Slováku, že nad tým každý teológ musel pokrútiť hlavou a keďže som bol ja na to upozornený i ja som pokrútil hlavou, ale som to nerektifikoval, lebo by bolo bývalo ešte snád' viac zmätku z toho. Čo sa týka tej holičskej reči, pamätáte sa na slová, na ktoré sa vzťahovala otázka obžaloby?

Biskup Buzalka: Ja sa tak pamätám, že mi to bolo tak podané, že v tej reči bolo povedané, že sa to všetko deje na základe kresťanského svetonázoru. Tak asi mi to bolo povedané. Pán obžalobca to z nejakého časopisu citoval.

Dr. Šujan: Môžem znova citovať tú stať. Ten holičský prejav je z STK (Slovenská tlačová kancelária – FV). Tuná je ten text tej inkriminovanej čiastky: „Ešte by som sa zmienil o jednej otázke, ktorá sa spomína, a to o otázke židovskej. Vraj, či je to kresťanské, čo sa robí? Je to ľudské? Nie je to rabovka? Ale pýtam sa ja – je to kresťanské, keď sa národ slovenský chce zbaviť svojho večného nepriateľa – žida? Je to kresťanské? Láska k sebe je príkazom Božím a tá láska k sebe mi prikazuje, aby som

od seba odstránil všetko to, čo mi škodí, čo mi ohrozuje život a že Slovákovi židovský živel ohrozoval život, myslím, o tom nikoho netreba presvedčovať.“ To je tá inkriminovaná časť.

Dr. Tiso: Ja by som teraz rád počul od pána svedka, čo je v tomto proti viere a mravouke.

Biskup Buzalka: Tak, ako je to povedané, teda je to nie, ale mne to bolo tak povedané, že to, čo robíme, sa zrovnáva s kresťanským svetonázorom.

Dr. Šujan: Pán svedok, (číta) je to kresťanské? Láska k sebe je príkazom Božím a tá láska k sebe mi prikazuje, aby som od seba odstránil všetko to, čo mi škodí, čo mi ohrozuje život...“ Je to, prosím, podľa tej zásady: „Miluj bližného svojho ako seba samého.“ A kto je tvojim blíznym? Tvojim blíznym je i priateľ i nepriateľ. Je podľa tejto zásady to, čo povedal pán obžalovaný?

Biskup Buzalka: Nuž, v tomto zmysle ja som to nepočul...

Predseda: Tuná je otázka položená tak, pán biskup, či je podľa kresťanskej vierouky správne to, že príkazom Božím je, aby som ja svoj záujem kládol na prvé miesto a ponevác je to príkazom Božím, tak môžem poprípade niekomu aj zle urobiť, keď je to na ochranu môjho záujmu.

Biskup Buzalka: Takto nie.

Dr. Šujan: Takto je to tu.

Biskup Buzalka: Pravda, dá sa to...(prerušný)

Dr. Tiso: Tu je teologická dišputa a to sú mienky také alebo onaké a ja tvrdím, že tam nič nie je proti viere a mravouke. Prosím, nech mi je dovolené o tomto...(prerušný)

Predseda: To si potom môžete povedať vo svojej obrane.

Dr. Tiso: Tvrdím to, áno: „Miluj bližného svojho ako seba samého.“ To

predsa už v elementárnej škole sme sa učili.

Predseda: Ja by som bol zvedavý, kde je v kresťanskej vierouke príkaz, aby som od seba odstránil všetko, čo mi škodí?

Dr. Šujan: Teda, aby som aj toho Žida odstránil?

Dr. Tiso: Iste, všetko, čo mi škodí, ja som povinný od seba odstrániť, lebo vtedy láska k sebe mi to diktuje. Jedná sa len o spôsob, akým spôsobom a na tom sa zvrtné potom.

Predseda: Tuná tak hovoríte: „Je to kresťanské? Láska k sebe je príkazom Božím a tá láska k sebe mi prikazuje, aby som od seba odstránil všetko, čo mi škodí...“ Bolo napríklad príkazom Božím to, aby ste aj tých bláznivých a chorých Židov odstránili od seba?

Dr. Tiso: Ja som ani jedného neodstránil.

Predseda: Vy ste bol zodpovedný za to, ako hlava štátu, že boli odstraňovaní i bláznivi.

Dr. Tiso: Zodpovedným môže byť človek za to, o čom vie. To je základná podmienka.

Predseda: Vašou povinnosťou bolo vedieť.

Dr. Tiso: O čom nevie človek, za to nemôže byť ani zodpovedným činený. Ja tvrdím, že v tejto reči nie je nič takého, čo by sa protivilo kresťanskej viere a mravouke.

Predseda: Nebudeme sa o tom hádať. Základnou tézou kresťanskej viery je: „Miluj bližného svojho, ako seba samého.“ A nie: „Miluje seba samého, ako bližného svojho.“

Dr. Tiso: Odtiaľ vychádzam, že tak musím milovať svojho bližného, ako seba samého. Teda prvotným príkazom...

Predseda: Zakončujem debatu.

Dr. Tiso dostal ešte možnosť vysvetliť svoje chápanie zákona

o láske k sebe a k svojmu bližnému. V tejto súvislosti povedal:

„Láska k sebe je príkazom Božím. Láska k bližnému sa práve odvodzuje od lásky k sebe.

V príkaze „Miluj bližného svojho ako seba samého“ je prirodzený predpoklad, že každý miluje seba a ten predpoklad je príkazom Božím, že samého seba máš tiež milovať. ... Seba milovať, to je vstepený príkaz prirodzený. Ja som toto celý svoj život tak chápal a si to tak vysvetľoval. Z lásky k sebe vyvodzujem povinnosť seba brániť proti zlému. Príkaz lásky k sebe vyplýva z prirodzeného zákona a aj katechizmus to takto učí.... Ja som Židov neposielal do plynových komôr a ani som to neschvaľoval. Ja som sa však o tom, že Židov dávali do plynových komôr, dozvedel až dodatočne a v tej dobe som o tom nevedel a ešte ani v r. 1944 a len tie správy z Poľska, ktoré sa dostali na Slovensko, veľmi podozrivým činili celý postup a preto vláda ako taká zastavila deportáciu.

Ježiš Kristus tak miloval nás, že sám seba obetoval a od seba zlé neodstránil a vytrpel na kríži mučenícku smrť. To je niečo iného, lebo to bola vykupiteľská práca a nie len jednoduchá práca lásky k sebe alebo bližnému. Že človek sám seba miluje, to je prejav prirodzeného a do človeka vstepeného zákona. Prirodzený zákon je zákon Boží.“ (Slovenský národný archív; Fond: Národný súd, Tnľud 6/46, inv. č. 71, kart. 52).

Pozorné čítanie týchto výpovedí jednoznačne potvrdzuje, že ani Národný súd pri všetkej svojej zaujatosti a vynaliezavosti nevedel dokázať autenticitu Tisovho prejavu v Holiči. Celé obvinenie sa zakladalo na novinárskej správe upravenej uspokojiť požiadavky doby a v určitom zmysle aj na zaslepenie očí

našho vtedajšieho spojenca, s ktorým bol štátviazaný tzv. ochrannou zmluvou (Schutzvertrag). Každý súd, ktorý sa riadi tradičnými pravidlami západoeurópskej jurisdikcie, by takéto svedectvo odmietol ako nezáväzné, nehodnoverné a pochybnej hodnoty. Oháňať sa dnes takýmto obvinením je prejavom intelektuálnej plytkosti a ideologickej zaujatosti.

Podľa môjho názoru, každý historik, politik a publicista, ktorý objektívne a svedomite sleduje Tisovo verejné pôsobenie, musí dôjsť k záveru, že inkriminovaná holičská reč nijako nezapadá do obsahu a štýlu jeho celoživotnej politickej a rečníckej činnosti.

A na koniec osobné stanovisko Dr. Jozefa Tisu k židovskej otázke a k svojmu podielu na jej tragickom priebehu v rokoch trvania Slovenskej republiky, ako to podávav svojej obhajobnej reči, dňa 17. marca 1947. Dr. Tiso vtedy povedal:

„Myslím, že obžaloba nemá žiadnen dôkaz, že by som bol iniciatívne dával akýsi popud k tomuto, že by som sa bol zúčastnil na vykonávaní tohto, že by som bol schvaľoval, alebo že by som bol toto ešte nejakým spôsobom podporoval. Áno, že som to prekaziť nemohol, nuž teda k tomu sa hlásim. Ale to, čo človek nemôže, myslím, že mu nemožno ani pripísať za vinu. Na tomto základe musia padnúť potom všetky obžaloby, všetky body, ktoré sa týkajú týchto vecí, kde sa pripisuje mne neviem koľko tisíc Židov, že sme ich odtransportovali do Nemecka do istej smrti. Teda žiadnu účasť nemám na tomto, a preto ani vina v tomto ohľade sa nemôže pripisovať.“ (Dr. Jozef Tiso o sebe, Passaic N.J. 1952, s. 322).

FRANTIŠEK VNUK

Dvadsiate storočie sa neslávne zapísalo do dejín krvou, výbuchmi, nezmyselnou nenávisťou rozoštvaných národov či skupín. Patrilo by sa vymazať ho z pamäti. Ale udalosti tých čias sú nám aj pripomienkou, že nenávisť je nedostojná pre ľudí našej doby. Obzrime sa teda dozadu pohľadom dieťaťa, nezaťaženého optikou tých dospelých, ktorí potrebujú adrenalin ako príjemné vzrušenie v stereotype každodennej práce. Našťastie Boh obdaril ľudí aj zmyslom pre humor, i ten šibeničný, a tak sa nemusíme vrhať do útoku, ako zvieratá.

V zlomovom roku vojny 1944 som mala osem rokov, môj brat Ivan jedenásť, sestra Marina päť a vtedy najmladší brat Janko iba necelý rok. (Po vojne nám pribudol ešte brat Paľko.) Nás dvoch najstarších svet dospelých samozrejme zaujímal, a keď za otcom prišli kamaráti podebatovať si o aktuálnom vývine udalostí, boli sme samé ucho. Mama nás predvídavo poslala spať, ale Ivan ma za dverami zdržal, a tak sme si vypočuli jeden-dva vtipy, kým nás mama objavila. Našu výchovu viedla ona, otec nemal na deti čas, hoci nás mal rád. Bol poslancom Slovenského snemu, už od autonómie 1938. O práci snemu napísal vo svojich memoároch o polstoročie neskôr:

„Predsedom snemu sa stal Dr. Martin Sokol, generálny tajomník Ľudovej strany, vynikajúci právnik v odbore štátoprávnom. A čo je hlavné, vo vedení snemu sa pridržal kresťanských zásad, formulovaných v pápežských encyklikách a zakotvených aj v Ústave Slovenskej republiky, ktorú snem schválil 21. júla 1939. Jeho politika s úspechom zmarila každý pokus Nemcov o odstránenie snemu a nastolenie totalitného systému.“ (Pavol Čarnogurský: Svedok čias, Vydavateľstvo USPO Peter Smolík, 1997.)

Zasadania snemu často trvali až do večera. Po nich sa spriatelená skupinka kresťanský a národne orientovaných parlamentárov premiestnila do kaviarne Štefánka naproti Prezidentskému palácu. Tam ich pri poháriku a káve čakala bratislavská bohéma: básnici Janko Smrek, Laco Novomeský, Emil Boleslav Lukáč a ďalší. Bola vojna, zatemenie, kaviarne sa zatvárali už o deviatej. My sme bývali na Palisádach, hneď oproti Štefánky. Táto bohémka spoločnosť prešla iba cez vyzovku a zaklopala u nás. My deti sme sa na každé zaklopanie opreteký vrhli k dverám otvárať. Starostlivá mama nás však poučala, že skôr než otvoríme, máme sa spoza dverí opýtať: „Kto je to?“ Nakladateľ Janko Horáček sa nám vtedy vždy ohlásil zakikirikáním. Vedel perfektnepodobniť kohúta. Dvere sme so smiechom otvorili a on potom pri stole zabával spoločnosť originálnymi vtipmi. Vystihovali atmosféru vtedajšej doby, preto jeden z nich uvádzam ako pozvánku ku stolu alebo aspoň za dvere, kde sme si ho s bratom vypočuli:

Jedna staršia dáma mala učenlivého papagája. Chcela ho naučiť, aby vždy keď niekto zaklope na dvere, zavolať: „Kto je to?“ Ale darom klopala, darom mu opakovala otázku, papagáj čušal ako zarezaný. – Dáma napokon odišla nakupovať. A vtedy prišiel elektrikár zapisovať stav elektromeru. Zaklopal na dvere a spoza nich začul otázku: „Kto je to?“ – Zavolať: „Elektrikár!“ – ale nik neotváral. Zaklopal teda znovu a zase počul: „Kto je to?“ – Ale darom volal: „Elektrikár!“ znovu nič. Takto sa to opakovalo niekoľkokrát, až rozčúlený elektrikár padol pred dverami na zem bez duše.

Dáma sa vrátila z nákupu a vidí ležať pred dvermi cudzieho chlapa. Zalomila rukami a zvolala: „Kto je to?“ Spoza dverí sa ozval papagáj: „Elektrikár!“

V roku 1944 sa už vojnové šťastie celkom odvrátilo od Nemcov. Výhodný front nabral smer ku Karpatom. Po vypuknutí povstania (1. 8. vo Var-

šave, 23. 8. v Rumunsku a 29. augusta na Slovensku), kto mohol, utekal z mesta na vidiek. Evakovali aj mnohí obyvatelia Bratislavy. Ľudia so sebou brali iba najnutnejšie veci. Čo bolo navyše, predávali na verejnej dražbe. Konala sa v priestoroch dnešnej Prezidentskej kancelárie na Štefánikovej ulici. Naša mama ju pravidelne navštevovala. Raz tam pre nás deti kúpila za 50 Sk bábkové divadlo! Také klasické, viedenského typu, s gypsovými figúrkami kráľa, princeznej, Gašparka, zbojníka, smrťky, čerta a ďalších rozprávkových postáv. S kulisami lesa s perníkovou chalúpkou, hradu, temnice i prepychovej kráľovskej sály. Rozjasení sme si na stole postavili scénu hradu – a vtedy zahučali sirény. Museli sme s mamou utekať do pivnice. Tam sme sa úprimne modlili, aby nám bomby nezasiahli naše divadlo.

OLGA ČARNOGURSKÁ

Zachráň sa, kto môžeš

O nás samých ani o náš dom nám pritom nešlo, len Gašparko a princezná nech to prežijú. Bolo to ešte začiatkom júna, poplachy boli časté, ale iba plané, keď americké lietadlá bombardovali Viedeň. Lebo Rakúsko vtedy už patrilo Hitlerovi. Nás však Spojenci rešpektovali, ako samostatný štát.

V Bratislave sa hovorilo, že keď z dunajského mosta, ktorý mal v strede hraničnú závoru, lebo Petržalka už patrila do Hitlerovej ríše, zavoláme oproti jej brehu: „Jak ti je, Rakúsko?“ – ozvena nám odpovie: „Úzko!“. Keď sirény zahučali v noci, namiesto do pivnice sme utekali na plochú časť strechy domu. Odtiaľ sme videli oblohu nad Viedňou zafarbenú krvavou žiarou požiarov. Cítili sme súcit s obeťami, ale mali sme aj pocit, že sa pozeráme z bezpečného brehu, kam vojna nepríde. Až keď 15. júna 1944 prileteli dve americké lietadlá nad Bratislavu a zakrúžili nad Prezidentským palácom, hoci odišli bez bombardovania, kto mohol, balil kufre a utekal z mesta. My tiež. Preplneným ranným rýchlikom, do ktorého sme sa dostali iba cez okná, sme odchádzali do Popradu a odtiaľ autobusom cez Spišskú Maguru do dedinky Malá Franková, otcovho rodiska, kde sme mali postavenú novú drevenicu. Bábkové divadlo sme samozrejme brali so sebou. Princezná s Gašparkom – a my všetci sme mali šťastie, lebo už o dve hodiny: o 10.30 doobeda, padali v Bratislave bomby vyslané na rafinériu Apollo, ale najprv na Prezidentský palác naproti nášmu domu, zjavne s úmyslom zabiť prezidenta Dr. Tisu. Náleť sa uskutočnil na podnet Dr. Beneša z Londýna, ktorému podávala hlásenia skupina Flora z Bratislavy. Prezidentský palác trafila iba prvá zo siedmich bômb, ale nevybuchla. Tie ďalšie padali na okolité domy, aj do dvora nášho domu. Jeho obyvatel'ov, živých, ale v poriadnom šoku, vyhrabala po poplachu čata záchranárov. Zaspali ich trosky domčeka zo susedného dvora, kde zahynuli dvaja starší manželia. Ich telá zmizli vo výbuchu, len hrnček, v ktorom si práve varili obed, prehodila tlaková vlna až do tretieho dvora. V susednom dome zabila tlaková vlna jeho majiteľa, zubného lekára, na schodisku, keď utekal do pivnice ukryť sa. Sirény totiž zahučali, až keď už padali bomby. Prekvapení ľudia sa nestihali ukryť. My sme v tom čase prechádzali cez tunely za Žilinou. O bombardovaní Bratislavy sme sa dozvedeli od príbuzných, ktorí nás čakali v Poprade. V rýchliku sme ešte

bezstarostne jasali nad čiernou tmou v tuneloch, keďže vlaky boli iba parné, na uhlie. A hneď nám prišiel na um ďalší vtip, ktorý sme počuli doma za dverami od otcových návštevníkov:

„V kupé prvej triedy rýchlika sedí dáma a vedľa nej jej 17 ročná dcéra. Oproti sedí dôstojník so svojim „pucákom“, prideleným na obsluhu. Z jasného slnečného dňa vlak vbieha do tmy tunela. Tu začujú cestujúci bozk a zaucho.“

Dobre som si dcéru vchovala, – myslí si dáma. – Ten oficier ju pobozkal a ona mu dala zaucho. – Tá moja mama nemá rozum, – pomyslela si dcéra. – Oficier ju pobozkal a ona nie že by bola rada, ale ešte mu dala zaucho. – Ten môj pucák je chumaj, – pomyslel si oficier. – Pobozkal to dievča a jej mama mi za neho dala zaucho. – Dobre som si to vymyslel, – myslí si pucák. –

Pobozkal som si ruku a dal som oficierovi zaucho.“ Čo v mladosti začuješ, to neskôr vyskúšaš. Pobozkať milovanú ženu v tuneli sa patrilo. Tú pozornosť mi vždy prejavil manžel, a verím, že sa to dialo v celom rýchliku. Načas to prerušil partizánsky veliteľ Piotr Alexejevič Veličko, keď dal napriek protestom generála Gustava Malára vyhodit' všetky tri tunely: strečniansky, kraľoviansky aj štubniansky do vzduchu. Po vojne ich robotníci opravili, ale po čase prišla elektrifikácia železníc a romantika cestovania v tuneloch sa navždy skončila.

Záznam nášho otca Pavla Čarnogurského objasňuje udalosti z leta 1944: „Jedenásťčlenná skupina sovietskych partizánov s veliteľom Veličkom bola vyslaná Ukrajinským štábom vedenia frontu z Kyjeva. Vysadili ich v noci 26. júla 1944 pri obci Liptovská Osada vo Veľkej Fatre. 13. augusta rokoval Veličko s generálom Jánom Golanom o príprave povstania. Spojili sa s partizánskym oddielom Viliama Žingora, čím vzrástli na 1000 mužov. Zbrane získali od posádky v Turčianskom sv. Martine, financie ukoristili pri prepade fabriky v Turanoch. Štáb si založili v Sklabini. 21. augusta tam vyhlásili obnovenie ČSR, napriek sľubu organizátorom Povstania, že bez ich súhlasu nebudú nič podnikat'.“

My sme ešte šťastlivo utiekli pred vojnou za hory, za doly, do Malej Frankovej. Prvá starosť nás detí bola inštalovať bábkové divadlo do manzardky nášho domu. Ivan potom zvolal deti z celej dediny na predstavenie. A aby to bolo ako naozaj, určil aj vstupné: jednu slovenskú korunu. Deti nadšene poprichádzali, niektoré mali tú korunu, ale väčšina priniesla iba vajíčko.

Predstavenie bolo úspešné: vlnením plechu sme napodobnili hrmenie búrky, baterkou blesky. Gašparko zahnal ježibabu za kulisy, vyslobodil princeznú a zaviedol ju k oteckovi kráľovi. Ten ho za ňu bohato odmenil. A my dvaja inscenátori sme po predstavení zanesli vyzbierané vajíčka do kuchyne mame, aby nám ich vymenila za koruny. – Ale teraz nastala naozajstná dráma, s ozajstným hromobitím. „Čo, vy ste od chudobných detí vyberali koruny a vajíčka?“ – rozhneval sa náš otec. „Už aj to chodíte ich rodičom vrátiť!“ – Museli sme poslúchnuť. Ivan, budúci riaditeľ Hydrostavu, mal spísaný zoznam detí, ktoré doniesli koruny alebo vajíčka. Tak sme chodili od domu k domu, kde dráma potom

pokračovala, lebo mnohí rodičia nevedeli, že im dieťa zobralo korunu, čo v chudobnej dedine bol veľký peniaz. S vajíčkami to išlo ľahšie, gazdine nám ich s úsmevom ponechali. Potom sme ešte často hrávali deťom z dediny divadlo, ale už zadarmo. Raz aj vo Veľkej Frankovej.

Náš otec sa vrátil do Bratislavy, kvôli oprave domu, v ktorom tlakové vlny bombardovania vytĺkli skoro všetky okná a dvere. A tiež kvôli poslaneckým povinnostiam, akých vo vojne pribúdalo. Až na konci prázdnin, 29. augusta, chcel ísť po nás, aby sme prišli domov začať nový školský rok. A tu sa zase stalo niečo nečakané. Takto to neskôr opísal:

„27. augusta 1944 partizánsky veliteľ Veličko prinútil nadporučíka Cyrila Kuchtu, zástupcu veliteľa slovenskej posádky v Turčianskom sv.

Martine, aby pod zámienkou, že trať je prerušená, vylákal vo Vrútkach z nočného rýchlikaskupinu nemeckých cestujúcichidúcich z Rumunska. Všetkých previezli do martinských kasární, uložili spať a v nasledujúce ráno ich na dvore postrieli'ali. Týmto nezodpovedným činom sa predčasne začalo pripravované povstanie. Zhrozený generál Malár priletel 30. augusta z Prešova do Bratislavy a v rozhlase vyzval vojakov, aby sa vrátili do materských posádok, kým veci samy dozrejú. – Až potom budeme za jeden povraz ťahať! – Posledná veta bola dohodnutým heslom na začatie povstania, ktoré však malo ešte počkať, kým Červená armáda nezačne dobývať Duklu, čo sa stalo až 8. septembra. Po prejave sa Malár vrátil do Prešova. Tam ho Gestapo okamžite zatkle. Odviezli ho do Nemecka a popravili.

Po incidente v Martine začali dve nemecké divízie obsadzovať Slovensko. Veličko, ktorý tento incident vyvolal, sa prihlásil vedeniu povstania v Banskej Bystrici, že jeho skupina Nemcov pri Žiline zastaví. Lenže podľa pokynov Stalina a Beneša, ktorí chceli mať Slovensko porazené, na kolenách, Veličko na dohodnutú líniu boja nenastúpil. Tak to urobili jednotky Červenej armády aj pri Varšavskom povstaní. Zámerne ho nechali Nemcami potlačiť a Varšavu zrovnať so zemou.

V intenciách vzniknutej hrozivej situácie mňa generál Malár povolal do svojho štábu. Ráno 30. augusta som odletel za ním z Bratislavy do Prešova. Počas medzipristátia na letisku Tri duby som sa mal stretnúť s Ing. Jankom Klinovským, vedúcim Obilnej komory Slovenska, ktorý bol vtedy na Sliači. V rámci príprav vojenského prevratu sústredil v Banskej Bystrici a jej okolí potrebné množstvo potravín, pohonných látok a iných zásob. Pred mojou cestou som mu nechal odkaz, aby prišiel za mnou na letisko. Môj odkaz sa však k nemu nedostal, takže na stretnutie nedošiel. Telefonomal som mu z haly letiska do jeho úradu v Bystrici, ale nedvíhal. To bolo moje šťastie, lebo keby sme sa boli stretli, vzhľadom na vzniknutú situáciu by som bol ostal s ním a stihol by ma rovnaký osud ako jeho. Povstalci podľa pokynov Beneša z Londýna pozatýkali verejných činiteľov Slovenského štátu: poslanca Antona Šalátu, starostu Zvolena Ricotího a ďalších, bez ohľadu na to, aké mali zásluhy na prípravách povstania, ktorým sme sa mali odputať od závislosti od Nemcov. 17. septembra ich

vyviedli z väznice na most medzi obcou Hájniky a kúpeľmi Sliač. Tu ich bez akéhokoľvek súdu surovo postrieli'ali. Ich mŕtvolu nechali plávať dolu Hronom.

Keď som sa vrátil k lietadlu, ocitol som sa v podobnej situácii. Cestoval s nami i jeden mladý nemecký vojak. Bol to spišský Nemec, ktorý šiel na pohreb svojej matky. Nemci, žijúci na Slovensku alebo kdekoľvek v zahraničí, podliehali brannej povinnosti podľa ríšskych zákonov. Toho vojaka rozvášnení povstalci vytiahli z lietadla a len ho postavili k múru a odstrelili. Boli z leteckého pluku Slovenskej armády, na uniformách mali uviazané červené šatky. Keďže s nimi nebola nijaká reč, išiel som za ich veliteľom. Ukázal som mu môj poslanecký preukaz a dôrazne som ho požiadal, aby proti vojakom zakročil, lebo ich konanie odporuje medzinárodnému právu vedenia vojny. Neurobí to dobré meno našej armáde – to nie je vojenský čin, ale obyčajný terorizmus. A on, ako veliteľ, je zodpovedný za činy svojich podriadených. Dôstojník bol uvážlivý človek, zakročil a mladý nemecký vojak sa vrátil so mnou do lietadla. Nastrašený rádiotelegrafista sa obrátil ku mne s upozornením: „Pán Čarnogurský, musíme rýchle odštartovať, lebo povstalci si odo mňa vypýtali zoznam cestujúcich. (V malom lietadle sme boli iba štyria.) Keď zistia, že ste poslanec, vytiahnu Vás a odstrelia.“ – Veliteľ mňa ešte priateľsky upozornil, aby som si dával pozor, lebo ľahko môžem prísť o hlavu. Vraj predtým vymenovala slovenská vláda za hlavného veliteľa slovenskej armády. Odviezli ho do Banskej Bystrice a odovzdali sovietskemu veliteľovi Veličkov. Ten hocez Moskvu odposlal do sibírskeho gulagu. – Kým povstalci študovali mená na zozname, nám sa podarilo odletieť.

Na letisku Tri duby som sa telefonicky dozvedel, že generál Malár odišiel predoslého dňa do Bratislavy. Moja cesta za ním sa stala bezpredmetnou, preto som pri ďalšom medzipristátí v Poprade vystúpil z lietadla, aby som odišiel za mojou rodinou do Malej Frankovej. Do odchodu autobusu za Spišskú Maguru bol ešte čas, tak som vošiel do staničnej reštaurácie na obed. Ale o pár minút aj tam vtrhli partizáni s guľometom. Rozkázali nám všetkým návštevníkom skryť sa pod stoly, lebo vraj o chvíľu príde do stanice nemecký obrnený vlak a oni budú naň strieľať z okna reštaurácie guľometom. – Vtedy pod stolom som sa naozaj ľúčil so životom. Veď keď tí dobrodruhovia začnú z okna strieľať, ich guľky budú od panciera vlaku odskakovať iba ako hrach. Ale vlak obráti hlavu delá proti útočiacim a celú reštauráciu zrovná so zemou. Sľúbil som v tej chvíli Bohu, že ak toto prežijem, prestanem fajčiť. Lebo v tom napätom čase som vyfajčil 40 cigariet denne. Vďaka Bohu, nemecký vlak neprišiel a ja som zo staničnej reštaurácie vyšiel už ako nefajčiari. Môj švagor Michal Fašung, zamestnaný v tabakovej továrni v Nových Zámkoch, ma ešte pred príchodom frontu zásobil tisícok cigariet. Získaval som si potom nimi priazeň partizánov a ruských vojakov, ktorí nás v Zamagurí navštevovali, niektorí dokonca s príkazom z Moskvy aj z Londýna, aby ma ako poslanca Slovenského štátu zlikvidovali. – V povojnových 50. rokoch som mal zase voväzení výhodu oproti fajčiariom, ktorí si bez cigariet zúfali.

Šiel som do rodného kraja nie ako do pokojného zázvetria. Vedel som, že odteraz až do ustálenia povojnových pomerov už nikde na Slovensku nebude pokoj.“

Skutočnosť bola ešte horšia, lebo aj po vojne Slovensko postihli represálie, aké sme nečakali. Často sme o tom cez vojnu pri rodinnom stole s mamou debatovali. Budúcnosť sme si vtedy predstavovali podľa zásad rozprávok

a katechizmu: dobro nakoniec musí vyhrať nad zlom. Keďže Hitler je stelesnené zlo, tak Stalin je teda dobrý a postará sa, aby aj nám bolo pri ňom dobre. Netušili sme, že zlo sa vie aj rozdvojiť, aby oklamalo svoje obete. Američanov sme si tiež predstavovali ako gentlemanov narábajúcich rozprávkovými vynálezmi. Na konci tej strašnej vojny vypustia nejaký plyn, ktorý nás všetkých uspí na tri dni. Keď sa prebudíme, Červená armáda, ktorá naše kraje obsadzuje, bude preč, zahnaná Američanmi naspäť do Ruska. Vtedy sme ešte netušili, že práve západní spojenci, na čele s Roosewelтом nás počas vojny na konferenciách v Teheráne a na Jalte prisúdili Stalinovi za odmenu pre jeho pomoc proti Hitlerovi. Nevedel to ani generál Malár a jeho nástupca Turanec.

V definitívne víťazstvo dobra sme verili aj o polstoročie neskôr. Keď jeden mladík povedal svojmu vajnorskému starému otcovi po Novembri '89, že teraz už bude navždy dobre, dostal od neho odpoveď: „Vnuč múj, válov zostau, enem svine sa vymeňá.“ Jeho sedliacku múdrosť potvrdzoval výrok moravského historika, biskupa Dominika Pecku, z roku 1968: Dejiny tvoria traja činitelia: Boh, človek a diabol. Ako sa zachovať pri tejto dileme dejín nabáda príslovie jednoduchšej gazdinej, Kataríny Bruderovej z Vajnôr, maliarky krásnych ornamentov, symbolov lásky, rodičovskej opatery i Božieho milosrdenstva: „Bojovaní je život človeka, nech sa ho však nigdoneleká. Radší budem Božím bojovníkom, než bychbyuďablovým pomocníkom.“

Kvôli povstaniu sme nakoniec ostali v Malej Frankovej, lebo cesty i železničná trať do Bratislavy boli prerušené. Prišla jeseň, napadol prvý sneh. A tu, 26. októbra 1944 o desiatej večer, keď sme už spali, nám na okno zaklopali traja ozbrojení muži. Otec vstal, chcel ísť k oknu, no mama ho zadržala: „Pôjdem ja, lebo tebe by mohli ublížiť, ale voči žene snáď budú zhovievaví.“ Otvorila okno a pri pleci zacítila hlaveň samopalu. „Germancev net?“ – začula otázku. „Nie, nebojte sa, podťe dnu, odomknem dvere.“ Vošli sňali papachy, lebo si všimli ikonu sv. Mikuláša, ktorú sme mali postavenú v kúte izby na knihovničke. Náš otec ju dostal od generála Malára. Jeho vojaci, bojujúci na Ukrajine, vyniesli z horiacej cerkvi tri ikony: jednu daroval prezidentovi Ti-

sovi, druhú nášmu otcovi a tretiu si ponechal. Bolo to ešte pri postupe Nemcov ku Stalingradu, na jeseň 1942. Stalin vtedy prikázal Červenej armáde zapáliť pred ústupom všetky domy i kostoly, nepriateľovi zanechať iba spálenú zem. Vojnu však Stalin pomenoval vlasteneckou a svätou, aby vojakov oduševnil, aj keď imv nej pôjde o život. Nám bolo pri tom prvom stretnutí s Rusmi na jeseň 1944 sympatické, že každý z nich sa pri vstupe do našej obývačky poklonil a prežehnal pred ikonou. Potom si sadli k stolu, na ktorý im naša mama napochytre priniesla jedlo. Začali rozprávať, a my deti sme ako obyčajne, spoza dverí susednej izby zvedavo načúvali. Boli vyčerpaní, hladní, premrznutí, baganče mali zo draté a deravé. Náš otec sa od nich dozvedel, ako sa k nám dostali:

„Patrili k partizánskému oddielu, „Smrť fašizmu“, zhodenému lietadlami do karpatských lesov východného Slovenska. Velili im majori Volkov a Belov (vlastným menom A.D.Kovalenko), ku ktorému sa pripojilo asi 250 vojakov z rozpustených Malárových východoslovenských divízií. Brigáda sa mala dostať na povstalecké územie do Nízkyh Tatier. Postupovali po slovensko-poľskom pohraničí ku Starej Ľubovni, Podolíncu, Výbornej, okolo Slovenskej Vsi. V piatok, 23. októbra prišli do obce Lendak. Ako bolo v tom čase na slovenskom vidieku zvykom, v každom dome sa piekol chlieb na celý týždeň. Hladní partizáni sa rozhodli počkať na jeho dopečenie. Velitelia im zakázali ísť do krčmy, ale viacerí Rusi ten zákaz nerespektovali.

Blízkou Tatranskou Kotlínou prechádzala pre Nemcov životne dôležitá cesta zo Zakopaného cez Ždiar a Tatranskú Lomnicu až do Popradu. Po nej sa pohybovalo vojsko k frontu. Pohyb partizánov v takej blízkosti Nemcov bol pre okolité obce veľkým rizikom. V neďalekej Spišskej Belej si preto Karpatskí Nemci zriadili sídlo svojej Domobrany. Vedúca predajne textilu v Lendaku im zatelefonovala, že do obce prišlo skoro 500 ruských i slovenských partizánov. Nemecké poľné žandárstvo, Feldgendarmerie, spolu s Domobranou ihneď prišlo. Obsadili dôležité miesta v obci, prepadli v hostinci usadených ruských partizánov a 13 ich v prestrelke zabili. Ostatní partizáni ušli v nastávajúcom súmraku do

lesa nad dedinou. Hrebeňom Magury sa ponad obce Jezersko a Spišské Hanušovce dostali nad Malú Frankovú. Tam stáli šopy so senom a slamou, pre kravy a ovce, ktoré v nich v lete nocovali. Teraz v zime poskytli úkryt hladným a premrznutým partizánom. Ich výzvedná hliadka sa vybrala do nášho domu zistiť situáciu, hlavne dohodnúť zásobovanie potravinami. Prisľúbil som im to. Pomocou miestnych ľudí, ktorí ma rešpektovali, aj s našim dekanom Jozefom Vojtasom sme na druhý deň zorganizovali obyvateľov Malej i susednej Veľkej Frankovej, že v každom dome prichystajú vždy večer pre niekoľkých partizánov teplú večeru. Mäso na ňu dostanú zo spoločne zabitého býčka alebo baranov. Obidve dediny kontrolovali cez deň nemecké hliadky na motocykloch, ale po zotmení sa neodvážili prísť. Elektrina u nás vtedy ešte nebola, tmavé domy pozdĺž cesty a potoka v nich vzbudzovali obavy. Partizánski velitelia mohli preto pokojne rozdeliť celé mužstvo do jednotlivých domov. Dohodli sme s nimi, že jedlo dostanú pod podmienkou, ak nevystrelia na žiadneho Nemca. Lebo tí by na odvetu obidve dediny s drevnými domami vypálili. Partizáni slovo dodržali.“

Pokračujem zase ja, v detskej reportáži: Aj v našom dome sme každý večer prijali niekoľko partizánov, našich aj ruských. Posadali si na schody vedúce z predsiene do manzardiek. Zbrane položili počas jedenia vedľa seba. Ivan ma doviedol ku nim a vysvetľoval mi: „Toto je samopal, hento pancerfaust a tamto granát. Keď potiahneš za jeho šnúрку, vyletí celý dom do vzduchu.“ V mojich očiach mal Ivan autoritu generála. Vojaci nás deti radi videli, najmä tí ruskí. Spomínali si pri nás na deti, ktoré zanechali doma a nevedeli, čo je s nimi. – My sme mali aj mladú slúžku, Aničku Belejovú, rumenskú Slovenku, sirotu, ktorá u nás našla domov. Ale tú sme partizánom neukázali, naša mama sa o ňu bála.

Z ďalšieho záznamu nášho otca vyberám: „Ruský partizánsky oddiel dostal po dvoch týždňoch rozkaz z operačného štábu v Kyjeve, aby sa presunul cez poľské Tatry a Oravu do tyla nemeckých jednotiek na Liptove. Vojaci z dvoch východoslovenských jednotiek nechceli ísť s nimi. Chceli sa vrátiť domov. Naši obyvatelia im poskytli úkryt, civilný odev a jedlo. My

v Okresnom organizačnom výbore, ktorý sme založili podľa pokynov povstaleckej SNR, sme im vystavili osobné doklady a potvrdenia, že dotýčny bol obecný pastier, lesný robotník, pomocník na poli, a keďže sezónne práce sa skončili, odchádza domov. Na prechod z okresu do okresu vyžadovali Nemci po obsadení Slovenska osobitné povolenia, Passierscheine. Ich tlačivá nám dodával obvodný lekár zo Spišskej Belej, MUDr. František Ježík. Tajne mu ich dávali niektorí jeho nemeckí pacienti. My sme ich potom vyplňali na falošné mená a dopĺňali fotografiami od miestnych občanov. Vojaci odchádzali v skupinkách po dvoch – troch. Poskytli sme im jedlo aj trochu peňazí na cestu, ale dôrazne som im pripomínal, aby sa vyhýbali krčmám a stretnutiu s nemeckými hliadkami. Jedna z posledných skupiniek však hneď v susedných Hanušovciach zašla do krčmy, potúžila sa – a nemecká hliadka ich zatkla. Vyšetrovali ich v Smerďzonke pri Červenom Kláštore, kde bol štáb Feldgendarmerie. Tam sa priznali, že falošné „pasiršajny“ im vystavil poslanec Čarnogurský v Malej Frankovej.

Po odchode ruských partizánov sa u nás prihlásila židovská rodina Wertheimerových, majiteľov pily v Hronskom sv. Beňadiku, s dvoma deťmi: 14-ročnou Magdou a 11-ročným Jánom, aj s príbuznou, akademickou maliarkou pani Gandlovou. K partizánom sa pripojili v Ľubovnianskych kúpeľoch, kde sa dovtedy ukrývali. Tí sa ich potrebovali zbaviť, lebo ženy a deti nevládali ísť s nimi v hlbokom snehu do Poľska. Poslali ich za mnou a ja som ich prichýlil v manzardkách podstrešia domu. V priestore medzi strechou a drevenou stenou podkrovia sme im prezieravo pripravili aj tajnú skrýšu. – 8. novembra predpoludním k nám dobehla poníže bývajúca suseda. S plačom oznamovala, že z Hanušovského vrchu prichádzajú dve nemecké obrnené autá. Na útek našich chránencov do blízkeho lesa už nebolo času. Navyše, tento priestor bol v zornom poli prichádzajúcej trestnej výpravy. Jedinou možnosťou židovskej rodiny bolo ukryť sa v tajnej skrýši.

O pár minút už na ceste pred našim domom zastalo obrnené vojenské auto. Druhé pokračovalo v jazde hore dedinou. Z auta povyskakovali nemeckí vojaci s automatmi. Obstúpili našu

drevenicu, pripravení strieľať pri každom podozrivom pohybe. Ich veliteľ sa mi predstavil, volal sa Abel. Oznámil mi, že o mne majú dôvodné podozrenie zo spolupráce s partizánmi a ukrývania nežiadúcich osôb – prišli to teda vyšetriť.

Hoci jeho reč bola vojensky strohá, vycítil som, že pod zlovestnou uniformou je slušný človek, ktorý prišiel iba splniť rozkaz, lebo musel. Všimol som si, že jeho zrak zalieta k deťom, ktoré sa tmolili v kuchyni okolo mojej ženy Kristinky, pri fotografii kňaza, môjho nebohého brata Janka, prosiac ho o pomoc. Spýtal som sa teda na jeho rodinu a deti. Pohnutým hlasom mi odpovedal, že je z Königsbergu, po rusky Kaliningradu, z Východného Pruska. Má tam manželku a deti, približne v rovnakom veku ako moje. Rusi v ten deň dovŕšili obklúčenie mesta a on sa obáva, čo bude s jeho rodinou. Moje slová úprimného súcitu a útechy mu viditeľne dobre padli. Povedal že verí: ak on ušetrí moju rodinu, Boh ušetrí jeho blízkych. Uviedol som ho do obývačky, kde ma vypočúval kvôli spomenutej trojici partizánov, ktorí sa ľahkovážne vychľávali v hanušovskej krčme. Bránil som ich aj seba zdôvodňovaním, že sa k partizánom nepridali dobrovoľne. Boli zmobilizovaní a domov sa vracali práve preto, že nechceli bojovať. Pomáhal som im k návratu v zmysle vyhlásenia prezidenta Tisu a slovenskej vlády, ktorú Nemci ešte aj teraz uznávajú. Dovoľoval som sa i svojej poslaneckej imunity, ktorú on naozaj rešpektoval. Náš rozhovor som zámerne preťahoval, aby neostal čas na prehliadku domu. Vedel som, že Nemci budú chcieť opustiť dedinu ešte pred súmrakom; horský terén bol pre nich príliš nebezpečný. Zároveň som mal stále na mysli, že tajná skrýša so židovskou rodinou je priamo nad našimi hlavami a tenké dosky stropu môžu prezradiť každý pohyb ukrytých osôb.

Ako som predvídal, pred tretou hodinou popoludní dôstojník pozrel na hodinky a vstal z kresla. Formálne vykonal prehliadku prízemí domu. Pri odchode ukázal na schody do podkrovia, pri ktorých stála moja manželka s malým Jankom na rukách. Spýtal sa: „Was ist dort oben?“ Stípl som. Ale Kristinka mu pokojne, s úsmevom odpovedala: „To isté, čo dolu. Nech sa páči pozrieť!“ Jej pokoj a zaiste aj pohľad na dieťa v jej náručí mu stačili. Dšiel hore. Naozaj to bola Božia Prozreteľnosť, ktorá nás chránila, keď náš život visel na veľmi tenkom vlásku. Musel som sa na druhý deň zodpovedať aj na poľnom veliteľstve v kúpeľoch Smerďzonka. Veliteľ Abel mi tam vydal aj tých troch slovenských partizánov, ktorým som obstaral falošné preukazy. Odišli domov, k rodinám na západnom Slovensku. Verím, že sa aj Abel po vojne stretol so svojou rodinou, ako prosil Boha. Zaslúžil by si to.

Dva týždne predtým, keď Rusi už odišli do Poľska, ale slovenskí partizáni sa ešte ukrývali po domoch, bola v dedine svadba. Po sobáša sa v dome nevesty, „u Barbarky“ tancovalo. Aj partizáni, oblečení v miestnych odevoch, prišli vykrútiť dievky. A práve vtedy išla cez dedinu nemecká hliadka: dvaja vojaci na motocykli. Veselá cigánska hudba ich tiež prilákala, vojny už mali dosť. Tak sa spolu vykrúcali s dievkami Nemci aj partizáni. Ja som však zašiel za domáccimi, aby zábavu ukončili čím skôr, kým alkohol neurobí svoje a nestrhne sa bitka, čo pri svadbách bývalo zvykom. Nevestu teda začepčili ešte popoludní a svadobčania ju so spevom odviedli do domu ženicha. Keby sa v celej vojne ľudia správali takto ľudsky, mohla sa tiež skončiť skôr – a bez zabíjania.“

*Z archívu autorky:
Na obrázku (1944)
súrodenci Čarnogurskovci,
Ivan mal jedenásť, Marina päť
a vtedy najmladší brat
Janko iba necelý rok.*

Vaša excelencia, vážený pán arcibiskup, obraciam sa na Vás ako štatutárny zástupca občianskeho združenia Inštitút pre humanitnú formáciu vo veci porušenia mravoučnej doktríny Katolíckej cirkvi v mesačníku Cesta č.6/2020, ktorý vydáva Gréckokatolícka charita Prešov. Tiráž uvádza, že je to charitný, pouličný, duchovný a odborný časopis a vychádza s podporou Konferencie biskupov Slovenska. Má aj cirkevné schválenie: Gréckokatolícky biskupský úrad Prešov, č. 2641/2004 zo 16. augusta 2004. Cenzorom v oblasti vierouky a mravouky je prof. ThDr. Marek Petro, PhD.

Tento časopis som si pravidelne kupoval nielen ako podporu tých, ktorí prechádzajú tvrdšími životnými skúškami a sú odkázaní na pomoc charity, ale aj pre mnohé podnetné príspevky. V najnovšom čísle ma, podobne ako mnohých súdnych čitateľov, šokoval obsiahly rozhovor šéfredaktorky Mgr. Denisy Považanovej s Mgr. Martinom Poliačikom o kritickom myslení s príznačným titulkom „Myslím, teda som“ (s. 4 – 7).

Pozrime sa, kto je tento súčasný slovenský mentor a „mudrc“, ktorý sa zrejme so šéfredaktorkou Cesty spoliehajú na to, že masa nevedomých má krátku pamäť.

Martin Poliačik je predstaviteľom extrémneho liberalizmu na Slovensku. Je to práve on, kto sa verejne pochváľil užívaním psychotropných látok: a dokonca poučal, že čistý heroín je lepší než miešaný: <https://dennikn.sk/936026/zo-sas-odchadza-dalsi-poslanec-martin-poliacik/> <https://domov.sme.sk/c/6511505/martin-poliacik-skusil-som-heroin-aj-pervitin.html>; <https://domov.sme.sk/c/6514426/drogova-spoved-poslanca-poliacika-politikov-drazdi.html>.

Ako poslanec NR SR sa výrazne angažoval za dekriminalizáciu drog: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/459822-nezaradeny-poslanec-martin-poliacik-predlozil-narodne-rade-ciastocna-dekriminalizacia-drog/>. Týmto sa stal pionierom parlamentu v tomto úsilí. Rovnako Poliačik vo svojej blasfémii zašiel až tak ďaleko, že podľa neho by aj Kristus zahlasoval za registrované partnerstvá homosexuálov:

<https://www.aktuality.sk/clanok/184805/poliacik-navrhne-zivotne-partnerstva-pre-homosexuálov/>; <https://www.ta3.com/clanok/1008592/poliacik-kristus-by-hlasoval-za-registrovane-partnerstva.html>. Periodiká Sme a Denník N, podobne ako aj tzv. bulvárne médiá disponujú mnohými dostupnými informáciami o jeho agende. Internet je preplnený informáciami o jeho politickom úsilí, no napriek tomu som tu uviedol pre vecnosť niektoré z webových odkazov.

V roku 2020 (ako odídenec z viacerých politických subjektov) neúspešne kandidoval za doteraz najmlatantnejšie liberalistické zoskupenie PS/Spolu, z ktorého, žiaľ, vzišla aj súčasná hlava našej republiky.

Najprv sa pozrime, vážený pán arcibiskup, čo hovorí platné učenie Cirkvi o témach, ktoré sú súčasťou agendy „kritického mysliteľa“ Poliačika.

Katechizmus Katolíckej Cirkvi ohľadom drog, na základe 5. božieho príkazu „Nezabíjajš“ píše v čl. 2291: „Užívanie drog veľmi vážne poškodzuje zdravie a ľudský život. Okrem prísne terapeutických indikácií je ťažkým previnením. Tajná výroba drog a obchod s nimi sú pohoršlivé činnosti. Sú priamou

spolupracou s praktikami, ktoré závažne protirečia morálnemu zákonu, lebo k nim podnecujú.“ Ak Katechizmus aj v čl. 2211 učí, že politické spoločenstvo má povinnosť pomáhať rodine a zabezpečovať ju tým, že ju chráni pred nebezpečenstvami, ako sú o. i. aj drogy, tým skôr má konať Cirkev vo svojej katechetickej činnosti, medzi ktoré patrí aj cenzorsky schválený diecézny časopis. Avšak v prípade Cesty to neplatí.

Čo sa týka ďalšieho excusu Martina Poliačika, tým je jeho verejné propagovanie ideológie homosexuality, jednak imitovaním a zo-

Kto mu otvoril pomyslené hradby zvnútra? Ako sa mohol tento príslušník extrémneho liberalizmu dostať na stránky diecézneho charitného časopisu? Jestvujú v zásade dve možnosti. Prvou je nevedomosť šéfredaktorky a cenzora. Tento dôvod, pri ich politicko-kultúrnom prehľade a povinných vedomostiach z katolíckej vierouky a mravouky je vylúčený. Nikto z tak početnej a vzdelanej redakčnej rady si nedokázal spomenúť, kto je Martin Poliačik, aké je jeho politikum?

Druhou je zámer, strategická iniciatíva. Dnes prebieha širokostránný

došlý. Hľa, aký pokus o zmätok. „A nečudo, veď aj satan sa tvári ako anjel svetla“ (2Kor 11, 14). Ak by sme na okamih pripustili, že sa predsa Martin Poliačik mohol medzičasom obrátiť ku Kristovi, konvertovať, podobne ako sv. apoštol Pavol, tak by to iste rád dal na vedomie, podobne ako sv. Pavol, ktorého konverzii spočiatku nedôverovali prenasledovaní kresťania. Platilo by ono radosťné: „Kedysi ste boli tmou, ale teraz ste svetlo v Pánovi“ (Ef 5,8). Mohlo by sa predísť nedorozumeniu. A propos, slovné spojenie „kritické myslenie“, pokiaľ sa rozvíja len na

neprijateľných téz ako je kultúrny marxizmus Frankfurtskej školy alebo iluminátorské vízie humanity a kritického myslenia...

Druhé ponúkané riešenie je stiahnuť cirkevné schválenie. V tomto prípade by časopis Cesta stratil štatút „diecézny“. Cirkev (jej charita) predsa nemôže vydávať necirkevné, resp. proticirkevné periodikum. Pri zmene statusu Cesty by nastali komplikácie právno-sociálneho charakteru: napr. pod akým menom by na celom Slovensku fungovala sieť predajcov časopisu. Čo s tými, ktorým pouličný predaj pomáhal v núdzi, atď.

Myslím, že v oboch prípadoch je potrebné, aby sa čitateľská verejnosť dozvedela dôvody toho konania. Nie je to žiadna dráma, veď kedysi aj časopis Zrno prišiel o imprimatur a aj naďalej si udržal čitateľskú popularitu napriek tomu, že bol takpovediac vykázaný z kostolov. Z druhej strany poznáme periodiká, stránky, ktoré nemajú oficiálny cirkevný štatút, a publikujú pravoverné cirkevné učenie, bez riedenia, bez kvapiek jedu.

Možno mi namietnete, že dnešná doba je dialogická doba a je potrebné ísť od konfrontácie k dialógu. Zaiste, ale dialóg s tými, ktorí sa prezentujú ako nepriatelia prirodzeného zákona a Desatora nepatrí do portfólia časopisu, ktorý má status diecézny, to je, že zaručuje pravoverný obsah vo viere a morálke. Na debaty s príslušníkmi iných svetónázorov je dosť iných kvalifikovaných platforiem. Nebezpečenstvo od Živej Pravdy abstrahovaného „dialógu“ je varovne popísané na rozhovore pramatky Evy a hada, diabla. Otec lži tu zneužíva sofistikované partikulárnu pravdu o Božom zákaze, avšak prezentuje ju univerzalisticky (Gn 3, 1 – 6). Ten istý „dialogista“ mieša pravdu o vyhladení Božieho Syna s ponukou nasytiť sa kameňmi premenených na chleby (Mt 4,3 – 4).

Vážený pán arcibiskup, ak slovenský filozof Ladislav Hanus v diele Pokonštantínska cirkev procky označil liberalizmus za „najväčší vnútorný rozkladný proces, aký ľudstvo zažilo“, tak politikom diecézneho časopisu Cesta potvrdilo tento obskúrný stav vedomia a spoločnosti. Filozof Nikolaj Berďajev v diele Filozofia nerovnosti považoval liberálov za plytkých, neschopných reflektovať mystérium slobody a v konečnom dôsledku za najmenej potrebnú sortu ľudí na zemi, za ideových parazitov. Realita násutpu liberálnej totality zadost'učňuje slovám tohto „Sokrata modernej epochy“.

Očakávam od Vás jasné stanovisko v mene Krista, ktorý dobrým vyznaním vydal pred Pilátom svedectvo (1Tim 6,13). Jeho pravda, ako vieme, nás oslobodzuje (Jn 8,32) a každý, kto je z pravdy, poslúcha Jeho hlas (Jn 18, 37).

Vďaka, že ste venovali čas tomu problému a želim Vám múdrosť a rozhodnosť!

Kópiu tohto listu posielam:

KBS,

redakcia Lifenews Slovakia,

Magnifikat, Kultúra, Hlavné správy,

Parlamentné listy,

Združenie slovenskej inteligencie

- Korene a pod.

V Sabinove 17. 6. 2020

PhDr. PaedDr. PETER GREČO, PhD.,

štatutárny zástupca IHF

Overtonove okná - otvárajú sa dokorán?

smiešňovaním manželstva tzv. registrovanými partnerstvami a tiež adopciou detí týmito osobami. Tak aj tu Katechizmus má striktné vyjadrenie. V čl. 2347 čítame: „Tradícia, opierajúc sa o Sväté pismo, ktoré predstavuje homosexuálne vzťahy ako veľmi závažnú zvrátenosť, vždy hlásala, že homosexuálne vzťahy sú svojou vnútornou povahou nezriadené. Sú totiž proti prirodzenému zákonu. Zatvárajú totiž pohlavný úkon pred darom života. Nepochádzajú z opravdivého citového a sexuálneho dopĺňania sa. V nijakom prípade ich nemožno schvaľovať.“

To, že Martin Poliačik je v rozhovore prezentovaný ako učiteľ argumentácie a kritického myslenia v zmysle Decartovského postoja „Myslím, teda som – Cogito ergo sum“, nie je náhodné. Podľa mnohých filozofov a teológov západnej aj východnej kresťanskej proveniencie, z ktorých si dovoľím spomenúť mená ako Jacques Maritain, Joseph Ratzinger, Emmanuel Mounier, Józef Bocheňsky, Romano Guardini, Gishbert Greshake, Nikolaj Berďajev, Pavel Florenskij, Lev Šestov, ale aj Ladislav Hanus, súčasní autori Pavol Mačala, Zdeněk Kratochvíl, či evanjelík Jürgen Moltmann, je práve René Descartes autorom defektného konceptu redukovania človeka len na chladné ratio – rozum odtrhnutý od živej reality. Karteziánske oddelenie subjektu – poznávajúceho „ja“ (res cogitans) – od objektu (res extensa) a s ním zvecnenie prírody, kozmu a nakoniec aj človeka, dobre vidno v XX. storočí – v dobe priemyselnej likvidovania blížneho a neskôršie v kultúre smrti. Týmto pojmom Ján Pavol II. v encyklike Evangelium vitae výstižne praniehoval hedonistický egoizmus, krajný individualizmus a morálny relativizmus liberalizmu. Nečudo, že Pavel Florenskij túto mentalitu racionalizmu v diele Stĺp a opora pravdy precizoval ako tú, ktorá aj z človeka činí vec (res), nástroj. Martin Poliačik svojim verejným úsilím je typickým reprezentantom tejto karteziánskej mentality a úspešne vykonal prielom do sféry svetónázorového protivníka.

atak na základy katolíckej identity tým spôsobom, že viera a mravy sa postupne „riedia“ postupným pridávaním iných nielen nekresťanských, ale aj protikresťanských nalađených doktrín do masmediálnych obsahov v typicky náboženských periodikách, televíziách, internete. Je to globálna záležitosť, nakoľko Kristova cirkev je univerzálna a jej hlas sa rozlieha na celej zemi. Je to sofistikovaný, mäkký, nenásilný, plazivý proces infiltrácie antikristovsky nalađených obsahov na rozdiel od minulých otvorených útokov na vieru v totalitných systémoch, ako je nacistický, či komunistický socializmus. Tento proces preriedovania obsahov viery a mravov súvisí s javom „Overtonovo okno“, keď zadávatelia svojich cieľených ideí prostredníctvom masmedií skúšajú krok po kroku, ako ďaleko môžu postúpiť vo svojom ťažení, a tak presadiť svoju doktrínu. V našom prípade, zrejme nie redakcia Cesty oslovila tohto mentora Poliačika, ale on sám si v periodiku určil tzv. promo-marketingové podujatie. Nevylučujem ani nátlak, pokyn zvonku.

Nič netušiaci predajcovia na celom Slovensku, ale aj čitatelia po prvotnej pochybnosti, teda asociácii Poliačik – drogy, homolobby, boli použiti na aplikáciu protikresťanských téz zákernou stratégiou a v tomto prípade metódami vytvárania väčšinového súhlasu prostredníctvom tzv. agenda setting (nastolovania témy) a prezentácie zdanlivej autority promo-marketing rozhovorom. Prenikanie agendy homosexuality, gender, narkománie, pedofílie je pochopiteľne ťažšie v cirkevných periodikách, ktoré si formálne držia status katolicity, a preto každá prezentácia tohto druhu, hoci aj nepriamo, nie cez tému ale osobu, je úspech. Veď Poliačik v rozhovore nespomína nič zo svojho vyššie uvedeného narkoticko-homosexuálneho politického úsilia, práve naopak prezentuje sa ako osvietenec, mentor, filozof kritického myslenia voči nevedomej mase, ktorá prijíma nekriticky obsahy médií. Akoby to bol iný človek, bez kontinuity s pre-

horizontálnej trajektórii, dôjde k sémantickému kolapsu. Takto strojovia projektov vyhladzovania blížneho, rovnako ako architekti hromadných politických čistiek, dnes zástancovia slobodnej voľby pohlavia, rozširovania pohlavnej lásky k deťom, tí všetci kriticky zmýšľajú, všetci rozbíjajú sveta starý základ.

Vážený pán arcibiskup, Dekrét o spoločenských komunikatívnych prostriedkoch II. vatikánskeho koncilu napr. v čl. 13 povzbudzuje, že veriaci majú masmédiu používať na apoštolské diela, „predchádzajú škodlivé iniciatívy, zvlášť v tých krajinách, v ktorých mravno-náboženský vývin si žiada súrnejšie opatrenia“. O to viacej, ak periodikum je diecéznej povahy. Čl. 14 uvedeného dekrétu píše: „Nech sa predovšetkým podporuje dobrá tlač.“ Na tento účel koncil vyzýva, aby sa zriaďovala a rozvíjala kvôli „jasnému kresťanskému duchu“ pod kontrolou cirkevnej vrchnosti „katolícka tlač vo vlastnom zmysle [...] s tým výslovným úmyslom, aby stváňovali, utvrdzovali a šíрили verejnú mienku v súlade s prirodzeným zákonom a katolíckou náukou a mravnosťou.“

Ako je vidieť nielen z tohto dekrétu, ale predovšetkým zo zmienených článkov Katechizmu, publikovaním rozhovoru s Mgr. Poliačikom v časopise Cesta boli hrubo porušené platné doktríny učiteľského úradu Cirkvi.

Ste diecézny biskup – eparcha, ste prvým a nenahraditeľným strážcom viery (Sk 20,28; 1Pt 5,2) a prostredníctvom cenzora ju máte chrániť v periodikách s príslušným statusom. Moja služba je v tom, že som Vás na to kvalifikovane upozornil. Preto si Vás dovoľím požiadať o bezodkladné opatrenia na sanáciu stavu. Navrhujem Vám odvolať šéfredaktorku a zobrať na patričnú zodpovednosť cenzora. Kompetentní pod vedením Mgr. Denisy Považanovej, ak sa nestotožňujú s morálkou Cirkvi a cítia potrebu filantropie, avšak na iných než bohoľudských základoch, môžu hľadať svoje uplatnenie napr. v periodiku NotaBene. Tam pravdepodobne nájdu dost priestoru na šírenie kresťanstvu

Vyznajme svoje hriechy, omyly a viny, aj tak nás nakoniec dobehnú dejiny

Zúčastnil som sa 15. augusta spomienky na smrť Andreja Hlinku. Mohlo nás tam byť okolo osemdesiat, žiadni oficiálni predstavitelia politického ani cirkevného života si ho neprišli uctiť. Svojho oltárneho spolubrata pozdravil iba staručký kňaz, ktorého chceli mladí ľavicoví fanatici pred pár rokmi silou - mocou obviňovať z popierania holokaustu. Z politickej scény som tam registroval iba dve členky strany, ktorú permanentne nie je vhodné ani spomenúť.

Je to paradoxné, keď si uvedomíme, aká sláva sa diala o pár dní pri oslave veľmi nejednoznačného partizánskeho hnutia, ktoré v predstihu pripravovalo škodu a krivdu mnohým ľuďom. Smutné je aj to, že som sa chystal na stretnutie nežne revolučného

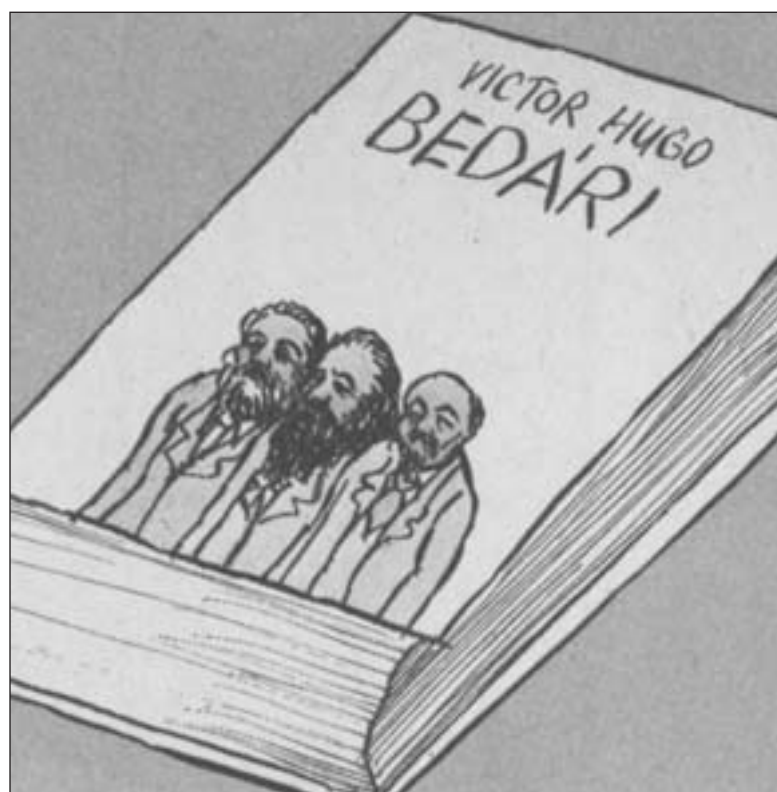
kresťanského hnutia, ktoré si neváži a nectí históriu kresťanov vo vlastnom národe a hneď v zárodku sa vyjadrovalo, že bude pôsobiť ako červotoč a spochybňovať každého a všetkých. Je to jeho dedičný hriech a bez jeho vyznania nie je možné žiadne jeho znovuzrodenie a či archaické vzkriesenie.

Celkove je hrozný pohľad na naše dejiny a absolútnu neúctu k ľuďom, ktorí pre nás čosi, i keď s chybami a nedostatkami, predsa len vykonali. Stále totiž počujeme "lebo Tiso", "lebo Husák", "lebo Mečiar", "lebo Fico" a tak ďalej a tak podobne. V politike je vždy problém, čo sa dá robiť a čo nie, koho záujmy a do akej miery môžeme chrániť. Ak sme teraz na 80 percent závislí od nemeckej ekonomiky, asi to

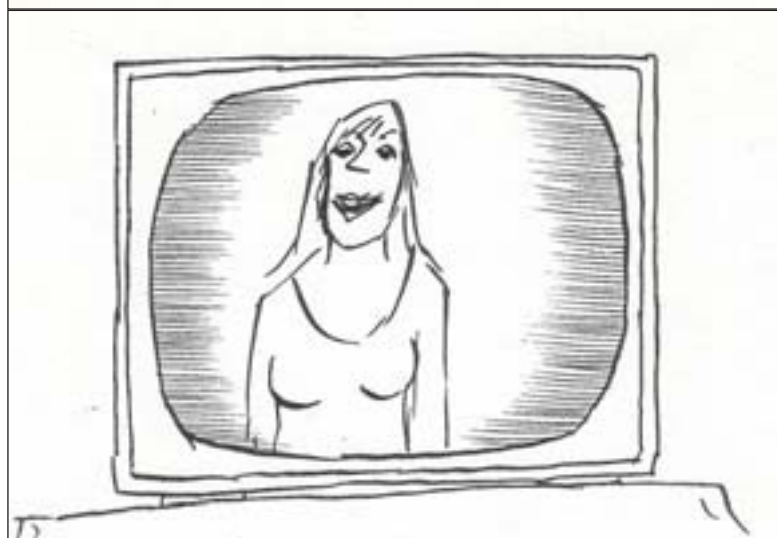
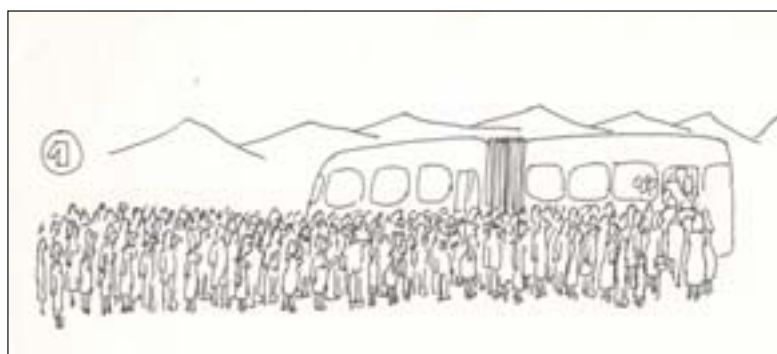
za Tisa nebolo ináč, tým viac, že aj česká ekonomika bola toho času súčasťou nemeckej. Vždy je problém aspoň niekomu pomáhať a pritom udržiavať väčšinu ľudí nad vodou.

Pracujem už 37 rokov v jednej búde, ktorá má okolo 30 zamestnancov a uvedomujem si, aké je zložité riadiť aj takéto malé spoločenstvo bez kompromisov a krivd, niekedy aj zbytočných a zlomyseľných, ale väčšinou potrebných a nevyhnutných. Celé evanjelium Ježiša Krista je práve o neodporovaní zlu a nevyhnutnosti odpúšťania. Je to veľmi smutné, ak si to, zvlášť v poslednom a či ostatnom čase, neuvedomujú mnohí ľudia, ktorí sa považujú a vyhlasujú za kresťanov.

VLADO GREGOR

Zo skicára Andreja Mišanka

- VÁŽENÍ TELEVÍZNÍ DIVÁCI! V PRIEBEHU NASLEDUJÚCICH DVADSIATICH ROKOV. BUDEME KAŽDÝ VEČER VYSIELAŤ RELACIU „POKAŇIE“, V KTOREJ SA VAŠM BUDÚ VEREJNE OSPRAYEDLŇOVAŤ BÝVALÍ SÚDRUHOVIA... A NAJMÁ NEŽNOREVOLUČNÍ POLITICI AJ S POLICAJTMÍ!

Začiatkom roka 1945 predseda Rady pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi pri vláde ZSSR, plk. NKVD Georgij Grigorevič Karpov, predložil Josifovi V. Stalinovi plán likvidácie gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajine, ktorý Stalin schválil. Koncom mája 1945 bola z inícia­tívy NKVD založená takzvaná iniciatívna skupina gréckokatolíckych duchovných (G. F. Kostelník, A. A. Pelveckij, M. I. Melnik), ktorá navonok reprezentovala hnutie za zjednotenie Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi s Ruskou pravoslávnuou cirkvou. Ukrajinská vláda, vedená Nikitom S. Chruščovom, uznala iniciatívnu skupinu ako oficiálneho reprezentanta Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi. Do čela iniciatívnej skupiny bol orgánmi NKVD dosadený G. F. Kostelník. Táto skupina gréckokatolíckych duchovných sa po svojom ustanovení prezentovala ako oficiálny cirkevno-administratívny orgán. V apríli 1945 bol na synode Ruskej pravoslávnej cirkvi zvolený za ľvovského a temopolského biskupa Makarij (Michail F. Oksijuk), ktorému pripadla úloha „zjednotiť“ Ukrajinskú gréckokatolícku cirkev s Ruskou pravoslávnuou cirkvou. Podľa direktív predsedu Rady pre záležitosti náboženských kultov pri vláde ZSSR, Ivana V. Poljanského, v najbližšej dobe mali byť prijaté konkrétne opatrenia na likvidáciu vplyvu „pokatolíčteného ukrajinského duchovenstva“ a k prechodu gréckokatolíckych veriacich do Ruskej pravoslávnej cirkvi: „S týmto cieľom, konkrétne, v Ľvove je organizované biskupstvo pravoslávnej cirkvi.“ Bez súčinnosti NKVD s Ruskou pravoslávnuou cirkvou bolo by komplikovanejšie zlikvidovať Ukrajinskú gréckokatolícku cirkev.

Príchodu pravoslávneho biskupa Makarija do Ľvova predchádzalo zatknutie a uväznenie gréckokatolíckeho arcibiskupa JosipaSlípeho a sprevádzala ho rozsiahla mediálna kampaň za zjednotenie gréckokatolíkov s pravoslávnyimi. (Arcibiskup Slipý bol zatknutý 11. apríla 1945 a odsúdený na osem rokov do pracovného tábora na Sibíri. Po vypršaní trestu bol nútený zotrvať vo vyhnanstve v Krasnojarsku. V roku 1958 bol opäť odsúdený na sedem rokov do pracovného tábora na Sibíri. Na základe intervencie pápeža Jána XXII. a amerického prezidenta Johna F. Kenedyho bola v roku 1963 umožnená arcibiskupovi účasť na II. Vatikánskom koncile s tým, že jeho návrat do ZSSR je nežiaduci. Arcibiskup Slipý zostal v exile v Ríme až do svojej smrti). Všetci gréckokatolícki biskupi na Ukrajine boli začiatkom roka 1945 vo väzení. Ukrajinskú gréckokatolícku cirkev viedol archimandritaKliment K. Šeptickij, ktorý organizoval akcie za prepustenie väznených biskupov a aktívne vystupoval proti zámerom sovietskeho režimu zlikvidovať gréckokatolícku cirkev.

V rokoch 1945 – 1946 prebiehal na západnej Ukrajine neľútostný zápas ukrajinských gréckokatolíkov so sovietskou mocou a jej represívnymi zločkami za zachovanie svojej cirkvi. Gréckokatolícki duchovní a veriaci však nemali žiadnu šancu uspieť v tomto nerovnom zápase so štátnou mocou. Takzvaná iniciatívna skupina gréckokatolíckych duchovných, na čele s G. F. Kostelnikom, zorganizovala 6. marca 1946 v Ľvove „malý sobor“, na ktorom prerokovali prípravu veľkého soboru, ktorý mal oficiálne deklarovať zjednotenie Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi s Ruskou pravoslávnuou cirkvou. Ako „čestný host“ sa na malom sobore zúčastnil aj ľvovský pravoslávny biskup Makarij, ktorý v podstate bol hlavným organizátorom tzv. veľkého soboru. Malý sobor nemal však žiadnu legitimitu, keďže ho nezvolal a ani mu nepredsedal gréckokatolícky biskup.

V katedrálnom chráme sv. Juraja v Ľvove sa 8. – 10. marca 1946 konal takzvaný sobor za účasti duchovných zo všetkých troch biskupstiev. Legitimitu naoktrojovaného soboru spochybňuje fakt, že v rozpore s kanonickým právom sobor nezvolala hlava gréckokatolíckej cirkvi a neúčastnil sa na ňom ani jeden gréckokatolícky biskup (všetci boli vo väzení), ale len pravoslávni biskupi na čele s ľvovským biskupom Makarijom. Predsedníctvo takzvaného soboru tvorili

Aby všetci jedno boli

K 70. výročiu likvidácie Slovenskej gréckokatolíckej cirkvi (2. časť)

Anton A. Pelveckij, Michail I. Melnik, na čele protorejerejom G. F. Kostelnikom. Už v prvý deň zasadania deklarovali účastníci zhromaždenia zrušenie brestskej únie z roku 1596, odtrhnutie Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi od Ríma a jej zjednotenie Ruskou pravoslávnuou cirkvou. Členovia tzv. iniciatívnej skupiny sa za odmenu stali biskupmi, alebo vysokými hodnosťami pravoslávnej cirkvi. Nezabudlo sa ani na zásluhy ľvovského biskupa Makarija. Moskovský patriarcha Alexij I. ho 21. apríla 1946 meno­val do hodnosti arcibiskupa.

Gréckokatolícki duchovní, ktorí odmietali uznať výsledky ľvovského soboru boli nútení prejsť do ilegality, kde naďalej vykonávali pastoračnú činnosť. Niektorí emigrovali, ale veľká časť z nich skončila vo väzení, vyhnanstve, alebo v gulagoch. Takmer 80-ročný archimandrita Kliment Šeptickij bol v lete 1947 uväznený a zomrel v roku 1951 vo väzenskej nemocnici. Tragický bol osud aj hlavného ideológa „zjednotenia“ Gavriila Fedoroviča Kostelníka (1886 – 1948). Dvaja jeho synovia zahynuli v radoch Ukrajinskej povstaleckej armády v boji s jednotkami NKVD. V septembri 1948 bol zavraždený pred katedrálnym kostolom sv. Juraja v Ľvove príslušníkom Ukrajinskej povstaleckej armády Vasilom Paňkivom, ktorý v snahe vyhnúť sa zaisťovaniu spáchal samovraždu. Vedenie UPA sa od tohto činu dištancovalo. Sovietska propaganda využila vraždu Kostelníka na rozpútanie nových útokov proti Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi, ktorá pôsobila v podzemí a tendenčne označovala atentátnika ako „agenta Vatikánu“.

Špecifická situácia bola v západnej Haliči, ktorá sa v rokoch 1944 – 1945 stala súčasťou ľudovodemokratického Poľska. Varšava riešila otázku gréckokatolíckej cirkvi vlastnými metódami, ktoré sa ničím nelíšili od metód štátneho terorizmu uplatňovaných na sovietskej Ukrajine, Bielorusku, alebo v Litve. Takzvaná výmena obyvateľstva medzi Poľskom a Ukrajinou sa realizoval v troch etapách: od 15. októbra 1944 do 15. júna 1946. Podobne, ako aj v prípade nemeckého obyvateľstva, mala charakter násilných deportácií. Do ZSSR bolo z Poľska deportovaných takmer pol milióna Rusínov (Lemkov), Ukrajincov, Bielorusov, Rusov. Z nich štvrtinu tvorili Rusíni. Po ukončení „výmeny obyvateľstva“ prikořčila Varšava k zavŕšeniu etnických čistiek. V rámci akcie Visla (28. 4. – október 1947) boli násilím deportovaní Rusíni (Lemkovia) z ich obcí, ktoré boli aj vypaľované a zrovnávané so zemou. Do západných oblastí Poľska bolo násilne zavlečených takmer 150 000 Rusínov (Lemkov), menšiu časť z nich tvorili Ukrajinci. Počas akcie Visla bolo zavraždených vyše 600 civilistov a takmer 3000 osôb bolo internovaných. Časť z nich (ženy, deti, kňazi) bola sústredená do bývalého nemeckého koncentračného tábora Jaworzno (súčasť osvieňčimského tábora), ktorému koncom 40. rokov velil kpt. ŠlomoMorel (1919 – 2007). (Po páde komunizmu bol Morel v Poľsku obvinený zo spáchania zločinov proti ľudskosti a z vraždy 1500 ľudí. V snahe vyhnúť sa trestu ušiel v roku 1994 do Izraela. Tel Aviv odmietol vydať Morelado Poľska s tým, že zločiny proti ľudskosti, ktoré spáchal, sú už premlčané.)

Spolu s obyvateľstvom boli násilne deportovaní a to či už do ZSSR, alebo do západných oblastí Poľska, aj gréckokatolícki kňazi. Keďže na západnej Ukrajine boli uväznení všetci gréckokatolícki biskupi, jediným gréckokatolíckym biskupom, ktorý v tejto oblasti bol ešte

na slobode, bol przemyselský biskup Jozafat Kocilovski (1876 – 1947) hlásiaci sa k rusínskej národnosti. Vladyka Kocilovski bol jeden z hlavných kritikov násilných deportácií Rusínov (Lemkov) z Poľska do ZSSR. Sovietske orgány sa pokúšali využiť jeho autoritu a získať jeho súhlasné stanovisko k prechodu gréckokatolíkov do Ruskej pravoslávnej cirkvi. V snahe zabezpečiť legitimitu tzv. ľvovského soboru nútili ho, aby mu predsedal. Vladyka, aj napriek silnému psychickému nátlaku a otvoreným vyhrážkam, že skončí v gulagu na Sibíri odmietol predsať ľvovskému pseudosoboru a prestúpiť do pravoslávnej cirkvi.

V lete 1946 poľská armáda a bezpečnosť obsadili biskupský palác v Przemysli, zaistili vladyku Kocilovského, svätiačeho biskupa Gregora Lakotu a ďalších duchovných a vydali ich do rúk ukrajinského Ministerstva štátnej bezpečnosti (gen. por. Sergej R. Savčenko). Vladyka Kocilovski, spolu s biskupom Lakotom boli vyšetrovaní a súdení v Ľvove. NKVD ich obvinila z antisovietskej propagandy, polonizácie Ukrajincov, kontaktov s Ukrajinskou povstaleckou armádou a kolaborácie s nemeckými jednotkami počas vojny. Obaja boli odsúdení na desať rokov ťažkých prác v gulagu, kde aj zomreli.. VladykaKocilovski zomrel v gulagu v roku 1947, vo veku 71 rokov a svätiaci biskup Gregor Lakota zomrel v roku 1950, vo veku 67 rokov.

Za pozornosť stojí, že pri násilných deportáciách Rusínov v Poľsku sa neuplatňoval etnický, ale konfesionálny princíp. Ak bol občan gréckokatolíck tak, bez ohľadu na svoju národnosť, podliehal deportáciám. Ak bol však rímskokatolíckeho vierovyznania, tak sa ho deportácie netýkali. Zámerom týchto opatrení bola likvidácia nielen Rusínov ako národa, ale aj likvidácia gréckokatolíckej cirkvi. A to na poľský spôsob – násilná asimilácia, bez soboru. Podobne ako Moskva a Kyjev, aj Varšavakolektívne obvinila rusínske a ukrajinské obyvateľstvo z podpory Ukrajinskej povstaleckej armády a pri svojich represívnych opatreniach, podobne ako predtým nemeckí okupanti, uplatňovala princíp kolektívnej viny. Tre­stali celé rodiny, celé obce, celý región. Za asistencie poľskej armády a bezpečnostných zložiek bolo rusínske obyvateľstvo násilne deportované najmä do oblasti dolného Sliezska, ktoré získalo Poľsko po vysídleníom nemeckom obyvateľstve.

Z Rusínov (Lemkov) sa v ľudovodemokratickom Poľsku stali občania druhej kategórie. Mali zakázané sťahovať sa z prikázaných miest a vlastníť majetok v obciach, z ktorých boli násilne vyhnaní. Týmto spôsobom bola v Poľsku „vyriešená“ nielen rusínska otázka, ale aj otázka gréckokatolíckej cirkvi. Väčšina Rusínov, deportovaných do západných oblastí Poľska, prešla z gréckokatolíckej do katolíckej cirkvi. Konečné riešenie rusínskej otázky v Poľsku malo charakter etnických čistiek a etnickej genocídy. Cieľom týchto opatrení bola násilná polonizácia Rusínov a Ukrajincov. Z pôvodného počtu, takmer 4 miliónov Rusínov (Lemkov) (1920), žije v súčasnom Poľsku už len necelých 10 000 osôb. Rusíni, v povojnovom Poľsku sa ocitli medzi dvoma mlynskými kameňmi – Poľsko a ZSSR – pričom oba štáty sa usilovali o ich etnickú asimiláciu. V dôsledku uplatňovania metód štátneho terorizmu v Poľsku a na sovietskej Ukrajine hromadne vstupovali haličskí Rusíni do Ukrajinskej povstaleckej armády, v ktorej tvorili viac ako 60% bojovníkov. Nemali žiadne iné východisko. Tragédiou tohto obyvateľstva bolo, že okrem Organizácie ukrajinských

nacionalistov a jej ozbrojenej zložky (UPA) sa ich nikto nezastal. Varšava, Kyjev a Moskva ich vo svojej propagande označovala ako „fašistických hrdlorezov a teroristov“ a demokratický Západ si pred krvavou drámou, ktorá sa po skončení vojny odohrávala v Haliči a na západnej Ukrajine, pokrytecky zatváral oči.

Zlikvidovaním Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi Moskva „vyriešila“ jednu zo svojich najťažších úloh. Po tzv. ľvovskom sobore prišla na rad gréckokatolícka cirkev aj na Podkarpatskej Rusi (Zakarpatská Ukrajina) a v satelitných štátoch (Poľsko, Česko-Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Juhoslávia). Koncom októbra 1944 obsadiljednotky Červenej armádyPodkarpatskú Rus (Zakarpatská Ukrajina). Keďže si na toto územie dlhodobo nárokoval ZSSR tak, podobne ako na západnej Ukrajine, aj tu sa s príchodom Červenej armády začal proces nastoľovania sovietskej moci. Podkarpatská Rus bola etnickým územím rusínskeho národa, na ktorom mala dominantné postavenie Rusínska gréckokatolícka cirkev. Podľa svedectva gen. por. NKVD P. A. Sudoplatova minister zahraničných vecí Edvard Beneš už v roku 1935 uzavrel tajnú dohodu s J. V. Stalinom o odovzdaní Podkarpatskej Rusi Sovietskemu zväzu a pravdepodobne si týmto zabezpečil aj hlasy poslancov za KSČ pri voľbe za prezidenta ČSR.

V úsilí legitimizovať dohodu Beneša so Stalinomzačalo sa koncom roka 1944 organizovať, pod dozorom NKVD a s podporou jednotiek Červenej armády, tzv. ľudové hnutie za pripojenie Podkarpatskej Rusi k ZSSR. Toto „hnutie“ navonok reprezentovali národné výbory, ktoré s podporou NKVD zakladali členovia komunistickej strany. Navrhovaných kandidátov, ako aj zvolených funkcionárov národných výborov dôkladne preverovali orgány NKVD. Na čele tohto „ľudového hnutia“ stál bývalý člen KSČ a osvetový dôstojník československej armády, ppor. Ivan Ivanovič Surjanica (1901 – 1955). V priebehu desiatich rokov (1944 – 1954) sa Ukrajinská sovietska socialistická republika v ne­bývalej miere teritoriálne rozšírila. A to nielen o územie, ktoré po dohode Stalina s Hitlerom obsadila Červená armáda v rokoch 1939 – 1940, ale po roku 1945 aj o Podkarpatskú Rus a v roku 1954 o Krym, ktorý prvý tajomník ÚV KSSZ, NikitaSergejevičChruščov, pri 300. výročí pripojenia ľavoberežnej Ukrajiny k cárskemu Rusku, administratívne pričlenil k sovietskej Ukrajine.

Hnutie za pripojenie Podkarpatskej Rusi k ZSSR začalo od 5. novembra 1944, pod dozorom gen. plk. NKVD Leva Z. Mechliasa (zodpovedný za stalinské zločiny a vyvraždenie poľských vojakov v Katyni), nadobúdať organizovaný charakter. NKVD sa podarilo zapojiť do tohto „ľudového hnutia“ aj niektorých predstaviteľov pravoslávnej cirkvi na čele so zástupcom biskupa a administrátorom Mukačevsko-prešovského biskupstva Teofanom Sabovom. S podporou NKVD zorganizovali 18. novembra 1944 v Mukačeve zhromaždenie pravoslávnej cirkvi na ktorom, v mene pravoslávnych zborov, požiadali J. V. Stalina o pripojenie Podkarpatskej Rusi k ZSSR a to vo forme: Karpato-ruskej sovietskej republiky, ktorej štátotvorným subjektom bude rusínsky národ. V petícii, adresovanej moskovskému patriarchovi Alexijovi I., vyslovili prosbu, aby pravoslávni veriaci Mukačevsko-prešovského biskupstva prešli pod jurisdikciu moskovského patriarchátu. (Rozhodovali aj o pravoslávnych zboroch na Slovensku a to bez ich vedomia a účasti.) Petíciu podpísalo 23 kňazov.

Podľa oficiálnych údajov cirkev mala 140 farností, 135 kňazov, 4 mužské a dva ženské kláštory a okolo 150 000 veriacich. Dňa 7. decembra 1944 navštívila päť členná delegácia pravoslávnej cirkvi, vedená igumenom Teofanom Sabovom, Moskvu, aby prerokovala požiadavky, ktoré boli nastolené na zhromaždení v Mukačeve. Gen. plk. Lev Z. Mechlis odporučal, aby prijatie delegácie na moskovskom patriarcháte bolo publikované v tlači, čo bude to mať veľký vplyv na verejnú mienku na Podkarpatskej Rusi.

Iniciatívu pri organizovaní hnutia za pripojenie Podkarpatskej Rusi k ZSSR prevzala Komunistická strana Zakarpatska (založená 19. novembra 1944 v Mukačeve) na čele s Ivanom I. Turjanicom a to prostredníctvom národných výborov. V súlade s politikou Moskvy a Kyjeva Komunistická strana Zakarpatska neuznávala existenciu rusínskeho národa a presadzovala jeho ukrajinizáciu. Už 26. novembra 1944 zorganizovali orgány NKVD a velenie Červenej armády v Mukačeve I. zjazd národných výborov. V predsedníctve zjazdu sedel aj náčelník politického oddelenia 18. armády plk. Leonid I. Brežnev. Na zjazde bola zvolená 17-členná Národná rada Zakarpatskej Ukrajiny, ktorá, v mene neexistujúceho „ukrajinského národa“ na Podkarpatskej Rusi, schválil Manifest o „opätovnom“ zjednotení Podkarpatskej Rusi s Ukrajinou. Ignorovala pritom objektívny fakt, že toto územie nikdy v histórii nebolo súčasťou Ukrajiny a na jeho území žil rusínsky a nie ukrajinský národ.

Ustanovujúca schôdza Národnej rady Zakarpatskej Ukrajiny sa konala 1. decembra 1944 v Užhorode pod predsedníctvom Ivana I. Turjanicu. Jedným z prvých dekrétov, ktoré prijala, bol dekrét o založení špeciálneho súdu a komisie na vyšetrovanie „kolaborantov“ a „nepriateľov sovietskej vlády“. Následne boli ustanovené mocenské a represívne orgány: bezpečnosť, súdy, milície a podobne. Tak, ako na západnej Ukrajine, aj na Podkarpatskej Rusi bol rozpútaný štátom organizovaný teror proti skutočným, či domnelým odporcom sovietskej moci. Politické vraždy, zatýkanie, väznenie a deportácie občanov na nútené práce na Sibír stáli sa bežnou súčasťou života. Nastoľovanie sovietskej moci, spojené s násilnouukrajinizáciou, spečatil osud rusínskeho národa a gréckokatolíckej cirkvi na Podkarpatskej Rusi.

Národná rada Zakarpatskej Ukrajiny prijala v januári 1945 dekrét O slobodnej zmene náboženstva. Z politického hľadiska bol za spoľahlivého občana ZSSR považovaný len ten veriaci, ktorý prestúpil z gréckokatolíckej do pravoslávnej cirkvi. Tí, ktorí odmietali prestúpiť na pravoslávie, boli izolovaní a stali sa z nich občania druhej kategórie. Takto postupne vznikala na Podkarpatskej Rusi sieť izolovaných obcí a oblastí, strážených bezpečnostnými zločkami, z ktorých nebolo možné bez povolenia NKVD nie­len vycestovať, ale ani do nich vstúpiť. NKVD si v obciach vybudovala rozsiahlu sieť konfidentov, ktorí vykonávali dozor nad „nepriateľmi sovietskeho režimu“. Nikto z gréckokatolíckych veriacich si v týchto časoch nebol istý, či z večera na ráno neskončí vo väzení, alebo bude aj so svojou rodinou deportovaný (bez možnosti návratu) na prikázané miesto pobytu na Sibíri, v strednej Ázii, alebo do gulagu.

Likvidáciu gréckokatolíckej cirkvi na Podkarpatskej Rusi nebolo možné zosúladiť s takzvaným ľvovským soborom. Zo zahraničnopolitického hľadiska bola v tomto období na Podkarpatskej Rusi prioritnou otázkou

postúpenie tejto časti ČSR Sovietskemu zväzu. Takzvané ľudové referendum o pripojení k ZSSR vyvolalo na Podkarpatskej Rusi značné vnútropolitické napätie. Situáciu sa podarilo spacifickovať len nasadením jednotiek NKVD a Červenej armády. Kyjev aj Moskva si uvedomovali, že likvidácia Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi narazí na silný odpor obyvateľstva. V porovnaní so západnou Ukrajinou bol na Podkarpatskej Rusi relatívny pokoj. Jednotky UPA sa cez toto územie len presúvali, respektíve v karpatských horách nachádzali dočasné útočisko a na Podkarpatskej Rusi nevyvíjali väčšiu aktivitu. Likvidácia Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi na Podkarpatskej Rusi mohla destabilizovať tento región a vyvolať masové hnutie za jej zotrvanie v rámci ČSR a skomplikovať (najmä na česko-slovenskej strane) „odovzdanie“ tohto územia Sovietskemu zväzu. Okrem toho, po odovzdaní Podkarpatskej Rusi ZSSR, sa pripravovala optácia obyvateľstva. Moskva a ani Kyjev si nemohli dovoliť vytvorenie nového ohniska odporu na západnej hranici ZSSR. Pravdepodobne to boli hlavné dôvody, prečo odsunuli likvidáciu Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi na neskorší termín, a to až po postúpení Podkarpatskej Rusi Sovietskemu zväzu a následnom uzavretí hraníc. Dňa 29. júna 1945 bola v Moskve podpísaná zmluva medzi ČSR a ZSSR o odstúpení Podkarpatskej Rusi ZSSR. Koncom januára 1946 si vlády vymenili ratifikačné listiny a zmluva nadobudla účinnosť.

Sovietsky zväz sa však neuspokojil len s Podkarpatskou Rusou, ktorú J. V. Stalinovi, na základe tajnej dohody z roku 1935, prisľúbil bývalý minister zahraničných vecí E. Beneš, ale začal si nárokovat' aj na časť slovenského územia v oblasti slovenského mesta Čop. Po Hornej Orave a severnom Spiši, keď so súhlasom Prahy anektovalo Poľsko slovenské obce, sa situácia zopakovala aj v rokoch 1945 – 1946. Praha, z vďačnosti za podporu vlády ZSSR počas česko-slovensko – poľských rokovanií o Tešínsku (jún 1945), darovala Sovietskemu zväzu 13 slovenských obcí: šesť obcí okresu Veľké Kapušany (Batva, Galoč, Komárovce, Malé Slamence, Palad' a Palov) a sedem obcí z okresu Kráľovský Chlmec (Ašvaň, Čop, Malé Ratovce, Veľké Ratovce, Surt, Šalamúnová a Telgas). Beneš a spol. robili aj po roku 1945 rôzne politické škfty s územím v prospech Česka a to nielen na úkor Podkarpatskej Rusi, ale aj na úkor Slovenska. Slovensko dvakrát zaplatilo svojim územím za české Tešínsko. V roku 1920 Praha kompenzovala Poľsku túto územnú stratu darovaním 27 čisto slovenských obcí (Horná Orava a severný Spiš) a v roku 1945 zasa darovaním Sovietskemu zväzu ďalších 13 obcí východného Slovenska. (Jedinú obec, ktorú ZSSR vrátil Slovensku v roku 1946 bola obec Lekárovce) Za českú anexiu časti tešínskeho územia zaplatilo Slovensko 40 obcami. Ministerstvo národnej obrany počítalo, že z Podkarpatskej Rusi sa do ČSR presídli 30 000 – 40 000 osôb. Na optáciu však bolo umožnené prihlásiť sa len 12 000 Slovákom. A z nich, po dôkladných previerkach orgánmi NKVD, len 4 700 osobám dovolili sa v roku 1947 presídliť z Podkarpatskej Rusi do Slovenska. V rokoch 1945 – 1946 prichýlilo Slovensko na svojom území aj 6 000 Slovákov – utečencov, ktorí v dôsledku poľského teroru boli nútení opustiť Hornú Oravu a severný Spiš.

Zásahy sovietskej moci do činnosti Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi a štátom organizované a podporované „ľudové hnutie“ za jej zjednotenie s Ruskou pravoslávnu cirkvou stali sa na Podkarpatskej Rusi realitou od obsadenia tohto územia jednotkami Červenej armády. Predseda Rady pre záležitosti

Ruskej pravoslávnej cirkvi, plk. NKVD G. G. Karpov, oboznámil 15. marca 1945 J. V. Stalina s plánom na likvidáciu gréckokatolíckej cirkvi v ZSSR a upevnení vplyvu Ruskej pravoslávnej cirkvi v zahraničí. Likvidáciu gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajin (vrátane Podkarpatskej Rusi) politicky riadil prvý tajomník ÚV Komunistickej strany Ukrajiny a predseda ukrajinskej vlády Nikita Sergejevič Chruščov (1894 – 1971) a ukrajinský minister Štátnej bezpečnosti gen. por. Sergej R. Savčenko (1904 – 1966). V súvislosti s akciou Visla (etnické čistky Rusínov v Poľsku) vymenil (v mesiacoch marec – december 1947) Chruščov na poste prvého tajomníka ÚV Komunistickej strany Ukrajiny povestný Lazar Moisejevič Kaganovič (Kogan), spoluzodpovedný za hladomor na Ukrajine v rokoch 1932 – 1933 a za masaker poľských dôstojníkov v Katyni. Avšak ani jemu sa, v spolupráci s poľskými bezpečnostnými silami a armádou, nepodarilo úplne zlikvidovať Ukrajinskú povstaleckú armádu a po ukončení svojej misie sa 18. decembra 1947 vrátil do Moskvy. Post prvého tajomníka opäť prevzal Chruščov, ktorý v obave, že stratí dôveru Stalina začal používať najdrastickejšie metódy teroru. Najväčším problémom pre Chruščova bola západná Ukrajina, kde už tretí rok zúrila nefútočná občianska vojna. Podobná situácia bola aj v Bielorusku a v pobaltských štátoch, ktoré rovnako vzdorovali nastoľovaniu sovietskeho režimu.

Likvidácia gréckokatolíckej cirkvi bola z pohľadu Moskvy a Kyjeva chápaná ako súčasť boja proti katolíckej cirkvi a Vatikánu. Významnú úlohu v tomto zápase prisudzovali Ruskej pravoslávnej cirkvi. V správe o výsledkoch práce Rady pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi za rok 1946 bolo konštatované, že zápas proti katolíckej cirkvi a Vatikánu „Ruská pravoslávna cirkev zaujíma ... vedúcu organizačnú úlohu a v rokoch 1945 – 1946 už vykonala veľkú prácu pri likvidácii gréckokatolíckej (uniatskej) cirkvi v západných oblastiach Ukrajiny, získala 1 997 uniatských kňazov, ktorí prešli na pravoslávie. Stojí pred úlohou vykonať rovnakú prácu v Zakarpatskej oblasti Ukrajinskej SSR, kde gréckokatolícka cirkev, na čele s arcibiskupom Romžom, má 399 cirkevných zborov.“ NKVD priamo úkolovala Ruskú pravoslávnu cirkev pri likvidácii gréckokatolíckej cirkvi. Pravoslávni biskupi podávali NKVD správy nielen o situácii vo svojich biskupstvách, ale aj správy zo svojich „misijných“ ciest v zahraničí.

Po takzvanom Ľvovskom sobore a postúpení Podkarpatskej Rusi ZSSR prišiel rad na Rusínsku gréckokatolícku cirkev. Po smrti mukačevského biskupa Alexandra Stojku (1943) spravoval biskupstvo hajdučdorožský biskup Mikuláš Dudáš. S blížiacim sa koncom vojny bol veľmi nejasný osud Podkarpatskej Rusi, či zostane v ČSR, alebo bude pripojená k ZSSR. V tejto politicky zložitej a neprehľadnej situácii sa biskup Dudáš obrátil na Vatikán, ktorý vymenoval za apoštolského administrátora Mukačevského biskupstva, so sídlom v Užhorode, mladého tridsaťtri ročného Teodora Romžu. Romža pôsobil v Užhorode ako spirituál a učiteľ filozofie na gréckokatolíckom kňazskom seminári. Za biskupa bol vysvätený 24. septembra 1944 v katedrálnom chráme v Užhorode. Spolu s apoštolským administrátorom Dudášom sa na vysviacke biskupa Romžu zúčastnili aj biskupi Ján Scheffler zo Salmáru (Satu Mare) a Štefan Madarász z Košíc. Mesiac po vysviacke T. Romžu obsadila Užhorod Červená armáda.

Hneď po obsadení Podkarpatskej Rusi začala NKVD, s pomocou jednotiek Červenej armády, organizovať tzv. ľudové hnutie za pripojenie Podkarpatskej Rusi k ZSSR. Biskup Romža odmietol

podpísať manifest za zjednotenie Podkarpatskej Rusi so sovietskou Ukrajinou. Aktívne vystupoval proti zasahovaniu sovietskej moci do činnosti gréckokatolíckej cirkvi, ako aj proti snahám za zjednotenie Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi s Ruskou pravoslávnu cirkvou. Týmto aktivitami biskup Romža spečatil svoj osud. Naplánovanie a realizáciu vraždy biskupa Romžu opisuje vo svojich pamätiach Chruščov elitný zabijak, gen. por. NKVD Pavel Anatoljevič Sudoplatov (1907 – 1996), náčelník I. správy NKVD a po roku 1945 vedúci úradu ministerstva Štátnej bezpečnosti pre špeciálne úlohy. Gen. por. Sudoplatov sa vo svojich pamätiach chváli rôznymi vraždami prominentných odporcov Stalina a to či už v ZSSR, alebo v zahraničí, ktoré vykonalo jeho vražedné komando profesionálnych zabijakov, ale vraždu biskupa Romžu sa snaží pripísať Chruščovovi, ktorého pričinením sa v roku 1953 dostal do väzenia. V roku 1947, keď došlo k vražde biskupa Romžu, nebol na čele ukrajinských komunistov v Kyjeve Chruščov, ale Kaganovič, ktorý sa osobne vyznamenal nielen v rokoch veľkého stalinského teroru, ale aj pri masakre poľských vojakov v Katyni. Morbidnú kariéru gen. por. Sudoplatova ukončil v roku 1953 pád Beriju a nástup Chruščova do funkcie prvého tajomníka ÚV KSSZ. V roku 1953 bol odsúdený na päť a v roku 1958 na ďalších pätnásť rokov väzenia. Z väzenia bol v tichosti prepustený v deň okupácie ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy, 21. augusta 1968.

Po obsadení západnej Ukrajiny jednotkami Červenej armády operoval na tomto území proti oddielom Ukrajinskej povstaleckej armády, ako aj proti oddielom poľskej Armii krajovej, so svojimi zabijakmi aj gen. por. P. A. Sudoplatov. Podľa interpretácie gen. por. Sudoplatovav roku 1947 dostali zo zahraničia informáciu, že Vatikán sa vraj usiluje získať podporu americkej a anglickej vlády pre Ukrajinskú gréckokatolícku cirkev, ktorá bola „tesne zviazaná“ s banderovským hnutím. Na základe tejto informácie sa N. S. Chruščov písomne obrátil na J. V. Stalina so žiadosťou o súhlas s likvidáciou vedenia gréckokatolíckej cirkvi v Užhorode. N. S. Chruščov a ukrajinský minister Štátnej bezpečnosti gen. por. Sergej R. Savčenko, v liste adresovanom J. V. Stalinovi a ministrom Štátnej bezpečnosti ZSSR gen. plk. Viktorovi S. Abakumovi, zdôvodňovali potrebu zavraždiť biskupa Romžu tým, že spolupracuje s vedúcimi predstaviteľmi banderovského hnutia a udržiava osobné styky s tajnými emisármi Vatikánu, ktorí aktívne bojujú proti sovietskej moci. Podľa názoru Chruščova a gen. por. Savčenka biskup Romža a jeho skupina vraj predstavovali veľkú hrozbu pre politickú stabilitu na Podkarpatskej Rusi. Za pozornosť stojí, že gen. por. Sudoplatov v tejto súvislosti nespomína novovymenovaného šéfa ukrajinských komunistov Lazara Moisejeviča Kaganoviča a za vraždu biskupa Romžu viní Chruščova. Minister Štátnej bezpečnosti, gen. plk. Abakumov, v ktorého kompetencii bola realizácia politických represii, vraj upozorňoval netrepezlivého Chruščova, aby nič nepodnikali, pokiaľ vražda biskupa Romžu nebude schválená. (Za pozornosť stojí, že brat gen. plk. Abakumova, Alexej, bol pravoslávny kňazom v Moskve.) Podľa gen. por. Sudoplatova J. V. Stalin vyslovil súhlas s vraždou biskupa Romžu s tým, že treba zničiť „teroristické hniezdo“ Vatikánu v Užhorode.

Scenár vraždy biskupa Romžu bol rovnaký ako aj v prípade iných vražd páchaných príslušníkmi NKVD. Dňa 28. októbra 1947 pri vidieckej ceste, medzi obcami Lochovo a Ivanivce, vyčkávalo ukryté vojenské nákladné auto na fiaker v ktorom sa mal viezť biskup Romža.

Biskup sa zúčastnil na posviacke kostola v obci Lavky, ktorá patrila do filiálnej obce Lochov, neďaleko Mukačeva. Keď fiaker vyšiel z Lochova začalo ho sledovať vojenské nákladné auto a pred obcou Ivanivce v plnej rýchlosti narazilo do zadnej časti fiakra. Atentátnici predpokladali, že biskup bude sedieť v zadnej časti fiakra a silný náraz ťažkého nákladného auta neprežije. Okrem biskupa sa vo fiakeri viezol i kňaz a dvaja seminaristi. Po zdemolovaní fiakra vyskočila z nákladného auta tlupa zabijakov a začala zranených mlátiť železnými tyčami. Biskup a spolucestujúci však mali šťastie. Na málo frekventovanej vidieckej ceste sa nečakane objavilo poštové auto a atentátnici sa rozutekali. Najťažšie zranenie utrpel kočiš, ktorý zakrátko zomrel. Seminaristi boli ľahšie zranení. Kňaz a biskup utrpeli početné zranenia. Biskup Romža bol zranený najmä na hlave. Utrpel niekoľkonásobnú zlomeninu čeľuste, pravdepodobne od úderu železnu tyčou. Zranenie nebolo smrteľné a jeho zdravotný stav bol stabilizovaný. Spolu so zraneným kňazom bol dopravený do mukačevskej nemocnice, kde sa o neho starali zdravotné sestry z rehoľného rádu baziliánok. Pamätníci si spomínajú najmä na sestru Teofilu.

Podľa spomienok gen. por. NKVD P. A. Sudoplatova po nevydarenom atentáte vraj N. S. Chruščov úplne prepadol panike. Znova sa vraj obrátil so žiadosťou o pomoc na Stalina. Minister Štátnej bezpečnosti ZSSR gen. plk. Viktor S. Abakumov vyslal do Užhorodu gen. por. Sudoplatov so skupinou profesionálnych vrahov, ktorá sa špecializovala na vraždy oponentov sovietskeho režimu tak v ZSSR, ako aj v zahraničí. Gen. plk. Abakumov telefonicky oznámil gen. por. Sudoplatovovi, že do Užhorodu príde ukrajinský minister Štátnej bezpečnosti gen. por. Savčenko spolu s expertom NKVD na jedy a otravné plyny, povestným Grigorijom Moisejevičom Majranovskij (1899 – 1971), šéfom povestného Laboratória č. 12, ktorý v moskovskej Lubľanke vykonával pokusy aj na väzňoch. Majranovskij mal priniesť do Užhorodu ampulku jedu kurare. Je to silná droga bez zápachu. Po vniknutí do krvného obehu spôsobí ochrnutie svalstva a obeť zomiera na udusenie. Vražda mala vyzerat' ako prirodzená smrť.

Biskup Romža bol umiestnený na chirurgické oddelenie mukačevskej nemocnice, kde sa o neha staral MUDr. Fedinec. Následne prevzal liečebnú starostlivosť biskupa iný lekár, pri ktorom sa objavila dovtedy neznáma zdravotná sestra Odarka. (Verzij je niekoľko). Sestry baziliánky boli uvoľnené z nočnej služby a pred polnocou, 31. októbra 1947, podala „zdravotná sestra“ Odarka biskupovi Romžovi injekciu s jedom kurare. Biskup zomrel 1. novembra 1947. Jeho telesné ostatky boli nasledujúci deň, za veľkej účasti veriacich, prenesené z Mukačeva do gréckokatolíckeho katedrálného chrámu v Užhorode a 4. novembra 1947 bol pochovaný v krypte kostola. Ján Pavol II. počas svojho pobytu v Ľvove vyhlásil 27. júna 2001 biskupa Teodora Romžu za blahoslaveného.

Oficiálna propaganda sa usilovala zvaliť vinu za smrť biskupa Romžu na banderovcov. Tvrdilo sa, že biskup zomrel na následky poranení, ktoré utrpel pri prepade banderovcami, keď sa vracal z vysviacky kostola z obce Lavky, filiálna farnosť Lochov. V snahe umlčať neželaných svedkov bol gréckokatolícky kňaz z Lochova, odsúdený na dvadsať rokov prác v gulagu (Dňa 31. októbra 1993 bol pri obci Ivanivci odhalený pamätník na túto tragickú udalosť.). Vražda biskupa Romžu vyvolala veľké pobúrenie a vyostрила spoločenské napätie na Podkarpatskej Rusi. Zložitosť situácie, po vražde biskupa Romžu, si začali uvedomovať aj predstavitelia Ruskej

pravoslávnej cirkvi, ktorí podľa inštrukcií NKVD mali za úlohu zlikvidovať Rusínsku gréckokatolícku cirkev formou jej „zjednotenia“ s Ruskou pravoslávnu cirkvou. Táto úloha pripadla novovymenovanému Ľvovskému pravoslávnu arcibiskupovi Makarijovi (Michail Fjodorovič Oksijuk, 1884-1961), ktorý sa mimoriadne osvedčil počas tzv. Ľvovského soboru. Za odmenu bol povýšený na arcibiskupa. Rovnaké politické poslanie mal splniť aj na Podkarpatskej Rusi.

Začiatkom júna 1948 bol arcibiskup Makarij ustanovený do čela Mukačevského pravoslávneho biskupstva s titulom arcibiskupa Ľvovského, ternopolského a mukačevsko-užhorodského. Predchádzajúci biskup Nestor, sídlia v Mukačeve, nedosahoval také výsledky, aké od neho NKVD očakávala. S výdatnou podporou orgánov štátnej moci začal arcibiskup Makarij vyvíjať na Podkarpatskej Rusi intenzívnu činnosť za „zjednotenie“ gréckokatolíkov s pravoslávnyimi v rámci Ruskej pravoslávnej cirkvi. Za asistencie príslušníkov NKVD obsadil vo februári 1949 arcibiskup gréckokatolícky katedrálny chrám a biskupskú rezidenciu v Užhorode. Svoje sídlo preniesol z Mukačeva do Užhorodu. (Ruská pravoslávna cirkev vrátila gréckokatolíckej cirkvi katedrálny kostol a biskupskú rezidenciu v Užhorode až v roku 1991).

V dňoch 27. – 28. augusta 1949 bolo v mukačevskom kláštore sv. Mikuláša na Černečej hore, (v roku 1946 sovietska vláda odobrala kláštor gréckokatolíckej cirkvi a dala ho Ruskej pravoslávnej cirkvi), arcibiskupom Makarijom deklarované „zjednotenie“ Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi s Ruskou pravoslávnu cirkvou na Podkarpatskej Rusi, prerušenie stykov s Rímom a neplatnosť Užhorodskej únie. Počas slávnostných bohoslužieb v užhorodskom katedrálnom kostole arcibiskup Makarij opätovne potvrdil „návrat“ gréckokatolíkov na Podkarpatskej Rusi do lona Ruskej pravoslávnej cirkvi. Po splnení svojej politickej misie na západnej Ukrajine a Podkarpatskej Rusi bol arcibiskup Makarij opäť odmenený. V marci 1950 bol uvoľnený z vedenia Mukačevského biskupstva a moskovský patriarcha Alexij I. ho menoval varšavským metropolitom a arcibiskupom Poľskej pravoslávnej cirkvi. V súlade so zahraničnou politikou ZSSR sa angažoval aj v mierovom hnutí a v ekumenickom hnutí duchovných.

Tak, ako na západnej Ukrajine, v Bielorusku a Litve, aj na Podkarpatskej Rusi prešla gréckokatolícka cirkev do podzemia a legálne mohla pôsobiť len v emigrácii. Na prelome rokov 1944 – 1945 biskup Romža tajne vysvätil Alexandra Kornileviča Chiru (1897 – 1983) na biskupa Rusínskej gréckokatolíckej cirkvi. Po zavraždení biskupa Romžu viedol v rokoch 1947 – 1983 podzemnú gréckokatolícku cirkev na Podkarpatskej Rusi biskup Chira. Bol niekoľkokrát odsúdený za vykonávanie nepovolenej náboženskej činnosti a po prepustení z väzenia bol nútený zostať vo vyhnanstve. Počas svojich krátkych pobytov na Ukrajine tajne vysvätil niekoľko biskupov pre prácu v podzemnej cirkvi. Zomrel vo vyhnanstve v Karagande (Kazachstan). Po roku 1949 nastalo obdobie surového prenasledovania, zatýkania a väzenia gréckokatolíckych kňazov a veriacich, obdobie politických procesov, deportácií do gulagov a vyhnanstva.

Za nepovolene bohoslužby dostávali gréckokatolícki kňazi, pôsobiaci v podzemí, tresty dvadsať rokov ťažkých prác v sibírskech gulagoch.

Pre gréckokatolícku cirkev v Zväze sovietskych socialistických republík nastalo obdobie temna.

JÁN BOBÁK

KULTÚRA

Dvojťždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o., Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.60 € (ročne 33,60 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie)

ISSN 1336-2992 (online)

ÚVOD

Krátko po komunálnych voľbách na jeseň 1990 som sa stretol s manželkou kamaráta, ktorá mi hovorí: "Čítala som vo Večerníku, že si uličník".

Keď som videl v Obecných novinách, že Nórsky výbor pre prírodné a spoločenské vedy, Oslo v spolupráci so ZMOS a Prírodovedeckou fakultou UK, vyzval členov samospráv z obdobia 1990 - 1994, aby zaslali svoje pamäti z pôsobenia v týchto orgánoch, rozhodol som sa niektoré spomienky položiť na papier a nazvať ich podľa tej dobrej ženy.

ZNIČENÉ
IHRISKO

Do komunálnej politiky som sa fakticky dostal ešte pred Novembrom. Koncom roka 1988 ťažké mechanizmy zbúrali v našej štvrti - na Kalvárii - plochu obľúbeného a veľmi využívaného školského ihriska. Schádzali sa tam deti aj zo Štefánikovej a terajšej Šancovej. Hrisiko patrilo ku škole, ktorú postavili za prvej republiky. V rámci "racionalizácie" v sedemdesiatych rokoch zrušili a deti zo štvrte natlačili do susedných škôl, kde ich bývalo aj po štyridsať v triede.

Najprv zriadili v budove osobitnú školu. Nastali tým síce menšie problémy, lebo nové deti cestou si povedzme odtrhli jablko, alebo vyparčili čosi, načo starousadlíci neboli zvyknutí. Skutočný útok na obyvateľov okolia nastal až keď tam umiestnili hudobno-tanečnú školu. Tá nespratnosť, ktorá sa začala vyháňaním detí a rodičov z ihriska, sa prejavila aj zákazom pre vlastných žiakov chodiť na ihrisko a stretať sa s rovesníkmi z iných škôl. Vyzvalo to veľké pohoršenie. Kusy rozbitého betónu robili dojem mesačnej krajiny.

Dňa 2. januára 1989 som v tej veci napísal vtedajšiemu primátorovi. Vysvitlo, že na ploche ihriska chceli vystavať internát pre veľkolepú prípravu baletníkov - aby potom mohli "baletky predávať za devízy do Viedne". Celú akciu nemali schválenú, ale použili vtedy zaužívaný trik: začať výstavbu a potom sa to vybaví a nájdu sa aj peniaze. Bola to v podstate čierna stavba. Žiadal som, aby ihrisko uviedli do pôvodného stavu. V stavbe sa nepokračovalo.

Pamätám si v tej súvislosti jednu návštevu na ÚV KSS, niekedy v lete. V budove bola vyplašená nálada. Veľmi slušne so mnou hovorili. Bolo cítiť, že čosi je "v lufte".

Po Novembri vznikli v tejto súvislosti protestné zhromaždenia občanov. Primátor i viceprimátor zastávali stanovisko v prospech obnovenia ihriska.

Pred voľbami prišli za mnou páni v zastúpení KDH a vyzvali ma kandidovať do miestneho zastupiteľstva.

Zaskočilo ma to, lebo po takomto "poste" som netúžil. Ale povedal som si, že aspoň budem mať takto Vo volebnej kampani ma príslušný činiteľ predstavil ako takého "čo ešte za bývalého režimu dokázal nemožné" - zastaviť tú pochybnú stavbu.

CHARITA

Začalo to celkom pekne. Zastupiteľstvo dostalo návrh zakúpiť a upraviť vežiak v Petržalke pre sociálne ubytovanie.

Ako nám to vysvetľovali, aby sa

mala kde uchýliť žena, keď ju s dieťaťom vyhodí muž, keď niekto vyhorí a podobne.

S radosťou som hlasoval za a ešte som prehodil výčitku na adresu nejakého kolegu, ktorý poukazoval na "staré štruktúry" v Miestnom úrade. Predsa treba oceniť taký humanizmus, alebo priam charitatívny prístup "starých štruktúr".

Po čase však prišiel návrh zmeniť funkciu starej sociálnej budovy - Charitas na penzión. To už ale členovia MiZ, MZ ale aj NR dostali protestné listy obyvateľiek Charitasu. Stalo sa tak potom, čo im

KAROL KUBÍK

Pamäti
uličníka

zástupcovia miestneho úradu ako aj bytovej správy oznámili, aby sa presťahovali do Petržalky, lebo objekt treba rekonštruovať. Obyvatelky nezrazili podpätky a pustili sa do boja. Dali si dokonca takú prácu, že z archívov priniesli doklady, ktoré objasnili vlastnícke vzťahy. Budovu postavil spolok Charitas z darov a zbierok. K významným darcom patrila spišský biskup Ján Vojaššák. Ohrozené obyvateľky priniesli kópiu stanov spolku, ktorého predsedom bol biskup Vojaššák a jednatelom mešťanosta Bratislavy Belo Kováč. Budovu v päťdesiatych rokoch zhabal komunistický režim. Pozoruhodným spôsobom stanov určovali vlastnícke vzťahy. Ak spolok zanikne, alebo nebude môcť vykonávať svoje práva, prechádzajú práva na Katolícku charitu a keby ani tá nemohla byť správcom, nastupuje Spišské biskupstvo. No a to je subjekt, ktorý nemôže zaniknúť.

Medzi obyvateľkami boli vraj aj také, čo do spolku vložili svoj majetok, aby v Charitase mohli do smrti bývať. Prípady sa náležito prevetral a viacerí z MiZ sa obyvateľkám zaručili, že ich nevysťahujú.

Celý prípad má i jednu pikantnosť. Iniciátori "rekonštrukcie", za ktorou niektorí videli privatizačný zámer, si nechali od istej firmy vypracovať posudok, podľa ktorého by už dnes bol objekt v ruinách. Tá istá firma však v tom čase získala zákazku na rekonštrukciu neďalekej budovy, ktorú reštituovali rehoľné sestry.

VÁS BUDEM
VOLIŤ

Ešte pred voľbami sa mi prihovoral jeden starší muž. Za totality - ako sa dnes hovorí - patrila k vedúcej sile a mal isté postavenie. "Vás budem voliť, lebo ste sa zastali toho, čo sme my vybudovali. Iných voliť nebudem." Patrila k tým, čo kedysi vlastnými rukami pomáhali hrisko vybudovať. Je to jeden z najkrajších mojich zážitkov z činnosti "uličníka".

Podobne milý záver mala príhoda pred voľbami v jeseni 94. Staršia pani hľadala v pasáži na

Medenej ulici sociálne oddelenie. Hovorím jej, že ju tam zavediem. Nechcela ísť, lebo ju poslali sem. Prehľadali sme celú pasáž, pýtali sme sa ľudí, aj domovníčky a nič. Napokon tá pani so mnou šla na úrad, kde bolo všetko hore nohami. Volení aj menovaní funkcionári boli zapojení do volebnej kampane. Miestnosti, kde bolo sociálne oddelenie, vypratali pre volebný štáb. Po dlhom vypytovaní mi ktosi potvrdil, že sa presťahovali do pasáže na Medenú a detailne vysvetlil, kde to je. Našli sme to našli, ale keby chceli to sociálne oddelenie

skryť, tak by sa im to tak nepodarilo. Veľmi ma to nahnevalo. Priviedol som paniu do kancelárie. Dievča, ktoré vyše deväťdesiatročnú paniu sprevádzalo som poprosil, aby mi dala vedieť, ako pochodili. Po čase pani volala, že ju pekne vybavili a že ju dokonca oslovovali "milost'pani". Ďalej mi povedala, že ma videla na kandidátke, bude ma aj so svojimi známymi voliť a pozvala ma na "štamprlík". Prisľúbil som a tesne pred Vianocami som ju navštívil. Mala za sebou pestrý život, s rodičmi bola v Amerike. Jej národnosť, reč, pôvod rodičov a roztratenie príbuzných prezrádzali dieťaťu toho premiešaného stredo-európskeho priestoru.

Na inom mieste opisujem rozruchu okolo Charitasu.

Obyvatelky Charitasu sa zaujímali, či budem znova v zastupiteľstve a oni mi väčšinou zozbierali podpisy pod petíciu. Skúsenosť s Charitasom a iné podobné poznatky ma nabádali k tomu, že som šiel do volieb.

Napokon som sa dostal do mestskej časti na širokej kandidátke, ktorú istý básnik nazval národný front. Do MZ som robil iba veľmi skromnú kampaň, viac-menej osobne a zo zvedavosti aké má samobežec šance. Aj tých pár stoviek hlasov, ktoré sa neveľmi líšili od hlasov, ktoré mi odovzdali ako kandidátovi "národného frontu", bolo zaujímavé zistenie.

Vo vzťahu nezávislý kandidát - široká koalícia sa stala kuriozitou, keď predseda zvolili do mestskej časti "nezávislého" kandidáta. Mal priezvisko na "B" a zároveň kandidoval na koalíčnej listine do hlavného mesta. Z "koalície" kandidátky do mestskej časti vypadol iba jeden. Priezvisko sa mu začínalo na "Z", teda na konci kandidátky.

U NÁS MÔŽE ROBIŤ
AJ MINISTER
SLOVENSKEHO
ŠTÁTU

Krátko po voľbách 1990 mi navrhli funkciu predsedu komisie pre výstavbu a územný plán. Bránil som sa, nemal som pre to potrebnú kvalifikáciu, ale napokon som pristal

- z ohľadu na koalíčný dohovor. Avšak prvé, čo som podnikol, že som hľadal príslušných odborníkov.

Obrátil som sa aj na známeho architekta, ktorý ponuku prijal a navrhol som jeho zvolenie. Poznal som ho dlhšie. V roku 1968 som sa hlásil na konkurz v organizácii nového typu, ktoré vtedy vznikali.

Prebehlo pohovor a nádejný šéf mi oznámil, že ma prijímajú. Rýchla odpoveď ma prekvapila najmä tým, že sa vôbec nezaujímal o môj kádrový materiál. Iba štyri roky uplynuli čo som s inžinierskym diplomom robil montéra - pretože

môj otec na Kysuciach nechcel vstúpiť do JRD.

Po takýchto skúsenostiach ma napadlo, že keď dám výpoveď doterajšiemu zamestnávateľovi, novému sa nebude zdať môj kádrový profil a môžem ostať "v lufte". Nesmelo som sa teda spýtal, že ako to majú s kádrovými nárokmi.

- My nemáme kádrové oddelenie a u nás môže robiť aj minister Slovenského štátu, dôležitá je robota. Odlahlo mi.

- Chvála Bohu, lebo ja mám za ženu dcéru takého ministra.

Keď sa môj niekdajší šéf, čo ma tak veľkodušne "kádroval" stal členom komisie, starší kolega z MiZ, ktorý

- mimochodom - akosi prevegetoval na prijateľných miestach počas všetkých režimov za päťdesiat rokov, mi spravil výčitku: - "Prečo sem vláčiš tých komunistov?"

PREZIDENTSKÝ
PALÁC

Krátko po voľbách a ustanovení orgánov samosprávy bolo zasadnutie predsedov komisií. Sedelo sa v peknej zasadačke, na stole víno, káva. Bol som z toho, ako sa hovorí, "vedľa".

Pojem úrad bol pre mňa spojený väčšinou s nejakou mrzutosťou.

Nepamätám si, o čom sa na tej schôdzi vcelku hovorilo. Utkvela mi poznámka kolegyne, ktorá patrila k výrazným postavám MiZ a populárnou sa stala hlavne z titulu vysokej funkcie. Nie veľmi žičlivo uviedla: " XY (šlo o známeho politika, ktorý ani za ďalšie roky nezišiel z popredia) si opravuje prezidentský palác. Pre seba". Bolo to v roku 1990, kedy sa o tom ešte veľa nehovorilo a jej zmienka svedčila, že sa motá vo vyšších politických kruhoch. To ukázala blízka budúcnosť, keď zaujala dôležité miesto za vlády, v ktorej mal významnú pozíciu práve "jej" prezidentský kandidát.

KOSTOL
BEZ VEŽE

V čase kampane do komunálnych volieb poriadal Spolok sloven-

ských architektov výstavu s názvom Revitalizácia Horského parku a Kalvárie, kde prezentovali prácu Ing. arch. Vojtecha Fifíka. Z fotografií a dobových dokumentov vystupoval čarovný kúsok zeme, v ktorom sa prechádzali sviatočne vyobliekani mešťania po Hlbokej, Kalvárii a Horskom parku. Na Hlbokej ceste bola krásna studnička, ošumelá budova na Nekrasovovej skrývala kedysi Mariánske kúpele.

Aký rozdiel voči dnešku. Horský park je poväčšine pústy a keď sa tam už niekto vyberie, stane sa, že sa naňho rúti doga. V lepšom prípade sa šokovanému návštevníkovi majiteľ zvieratá prihovori - nebojte sa on je dobrý.

Výstavu sa podarilo inštalovať, vďaka porozumeniu Dominikánov, v kostole. Takto ožila aj spomienka na vežu kostola, ktorú zrútili v šesťdesiatom roku, aby nerobila konkurenciu pylónu na Slavíne. Mimochodom, tento stp nebol vo výtvornom návrhu, vynútila si ho vtedajšia moc. Prišlo do reči aj zbúranie Križovej cesty. Vysvitlo, ako stavitelia víl rozbíjali kaplnky, sochy sa postrácali, niektoré povýšovali z bahna a hovorilo sa, že sú v záhradách. Aj takáto "pamiatka" ostala po dobe, keď sa vzácné tlačie z kláštorov nahadzovali vidlami na vlečky!

Vo volebných príhovoroch figurovala aj otázka obnovenia tohoto územia. A čo sa podarilo? Na inom mieste píšem, že aspoň to, aby sa Hlbokou nepremávali autá.

Ale predseda nič. Koncom roka 1994 som sa stretol so študentom architektúry, ktorý robil štúdiu obnovenia Kalvárie. Jeden známy architekt nakreslil ku kostolu vežu, v novom modernom poňatí aj s priestorom, kde by mohlo byť misijné centrum. Tento národ potrebuje misijné stanice - hovoril. A my si zatiaľ myslíme, že misijné stanice sa budujú len na územiach divochov...

Ved' krajina, v ktorej policajti a vysokí armádni dôstojníci nútia uskakovať pred autami ľudí na Hlbokej ceste, má čo dohádzať.

PORNOGRAFICKÉ
SLOVO

V trolejbusu na Štefánikovej ulici sa istá pani pýtala na Mierove námestie. - Vystúpíte na budúcej zástavke, ale to sa teraz volá Hodžovo námestie, poradili jej. Pani začala nadávať, že poslanci sú somári, keď zmenili názov a starostka že berie úplatky. Zapojil som sa do reči. - Pani, ja som jeden z tých, čo ráčite spomínať a vysvetlil som jej, že proces premenovania umožňuje občanom vysloviť svoje stanovisko, ktoré sa zohľadňuje. Čo sa týka úplatkov, nie je prípustné takto rozprávať, ale ak má vážne podozrenie, zabezpečím, aby sa vyšetrilo. Musí v tom prípade však ísť so mnou. - To ja neviem, to ženy pred kostolom hovorili.

Pikantná bol aj táto príhoda. Jeden z našich kolegov, maďarskej národnosti, veľmi kultivovaného, priam šľachtického správania, mi raz veľmi nesmelo hovorí, že miestny kontrolór, ktorý sedel za lavicami pre poslancov, povedal na ich adresu pornografické slovo. Pýtam sa ho, že aké. Nechcel povedať, nešlo mu to z hrdla. Tak skúšam. Somári? Napokon sa mi podarilo dozvedieť pravdu tak, že som sa pýtal po písmenách.